

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**KAMU BANKALARININ KATILIM BANKACILIĞINA GEÇİŞİ VE SEKTÖRE
ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS

Songül GÜNER

**EYLÜL-2022
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

İKTİSAT ANABİLİM DALI

**KAMU BANKALARININ KATILIM BANKACILIĞINA GEÇİŞİ VE SEKTÖRE
ETKİLERİ**

**TRANSITION OF PUBLIC BANKS TO PARTICIPATION BANKING AND ITS
EFFECTS ON THE SECTOR**

YÜKSEK LİSANS

Songül GÜNER

**EYLÜL-2022
GÜMÜŞHANE**

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

KAMU BANKALARININ KATILIM BANKACILIĞINA GEÇİŞİ VE SEKTÖRE
ETKİLERİ

TRANSITION OF PUBLIC BANKS TO PARTICIPATION BANKING AND ITS
EFFECTS ON THE SECTOR

YÜKSEK LİSANS

Songül GÜNER

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aysenur KARADEMİR

EYLÜL-2022
GÜMÜŞHANE

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum “**Kamu Katılım Bankalarının Katılım Bankacılığına Geçişi ve Sektöre Etkileri**” isimli bu tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmalarını kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi'nin lisanslı kullanıcısı olduğum intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

12/09/2022

.....
Songül GÜNER

TEŞEKKÜR

Aylardır büyük bir emek ve özveri ile hazırlamış olduğum yüksek lisans tezimi tamamlamanın heyecanı ve gururunu yaşıyorum. Yüksek lisans eğitiminin boyunca ışığıyla her zaman yolumu aydınlatan, sabrını ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur KARADEMİR'e ve çalışmamda bana yol gösteren, destek ve emeklerini esirgemeyen, beni her zaman yüreklendiren hocam Arş. Gör. Zeynep ŐİMŐEK BİNGÖL'e ve her zaman moral ve motivasyonumu yükselten kuzenim Fatma GÜNER'E teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitim-öğretim hayatım boyunca ve tez çalışmalarım esnasında maddi-manevi desteğini esirgemeyen ve elimden tutan babam Ali GÜNER'e dualarıyla yolumu aydınlatan sevgili annem Havva GÜNER'e hayatım boyunca yanımda olan, aldığım kararları her zaman destekleyen sadece bu çalışma sürecinde değil tüm hayatım boyunca beni cesaretlendiren abilerim Gençaağa GÜNER ve Fatih GÜNER'e moral kaynağım ve anne yarılarım canım ablalarım Fatma ÇAKICI ve Safinaz KUDU'ya sabırları ve emekleri için teşekkürlerimi sunuyorum.

Songül GÜNER
GÜMÜŞHANE-2022

ÖZET

Dünyada İslami finans veya faizsiz bankacılık olarak bilinen katılım bankacılığı 1985 yılında Özel Finans Kurumları adıyla Türkiye’de faaliyet göstermeye başlamıştır. 2005 yılında banka statüsü kazanan Özel Finans Kurumları 2006 yılında Katılım Bankacılığı adı altında hizmetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Türkiye’de 2015 yılına kadar sadece özel sektörde faaliyetlerini sürdüren katılım bankalarına kamu katılım bankaları eklenince sektörde büyüme yaşanmış ve katılım bankacılığı sektörü önem kazanmıştır.

Bu çalışmanın amacı kamu bankası olan Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım bankalarının katılım bankacılığı sektörüne girişi ve sektörde meydana getirdikleri etkinin ortaya konulmasıdır. Kamu katılım bankalarının sektöre giriş amaçları arasında faize duyarlı bireylerin piyasaya kazandırılması ve sektörün piyasadaki payının artırılmasıdır. Çalışmada kamu bankalarının sektöre dâhil olmadan önceki ve dâhil olduktan sonraki verileri incelenmiş ve veriler tablolarla gösterilmiştir. Veriler ışığında kamu bankalarının sektörde yer almalarının sonuçları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Faizsiz bankacılık, Kamu katılım bankacılığı, Katılım bankacılığı

SUMMARY

Investment banking as an investment in the Islamic finance sector in the world in 1985, no activity was carried out in Turkey under the name of Private Finance Institutions. Having the status of a bank in 2002 continues under the name of Special Finance Institutions. The increase in participation in participation banks consisting of only special projects until 2015 and the value gained by participation banking in Turkey.

The aim of this study is to reveal the entry of public banks into the participation banking sector and the effect they have created in the sector. Among the purposes of entry of public participation banks into the sector is to bring interest-sensitive individuals to the market and to increase the share of the sector in the market. In the study, the data of public banks before and after their involvement in the sector were examined and the data were shown in tables. In the light of the data, the results of the participation of public banks in the sector were examined.

Keywords: Interest free banking, Public participation, Participation banking

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BLİMSSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	IV
TEŞEKKÜR	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLOLAR DİZİNİ.....	X
ŞEKİLLER DİZİNİ	XI
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	XII
1. GİRİŞ	1
2. BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	3
2.1. Bankacılığın tanımı	3
2.2. Bankacılığın Tarihi	3
2.2.1. Türkiye’de Bankacılık Tarihi.....	5
2.2.2. Türk Bankacılık Sisteminin Mevcut Yapısı	9
3. KATILIM BANKACILIĞI.....	11
3.1. Katılım Bankacılığı Kavramı.....	11
3.2.1. Ekonomik Nedenler.....	12
3.2.2. Dini Nedenler.....	13
3.2.3. Sosyal Nedenler	14
3.3. Dünya’da Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	14
3.4. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	16
3.5. Katılım Bankacılığı Fon Kullanırma Yöntemleri	18
3.5.1. Nakdi Krediler	18
3.5.1.1. Murabaha	18
3.5.1.2. Mudarebe	20
3.5.1.3. İcara (Leasing)	21
3.5.1.4. Teverruk.....	22
3.5.1.5. Müşareke.....	23
3.5.2. Gayrinakdi Krediler.....	24
3.5.3. Fon Toplama Faaliyetleri.....	24
3.5.3.1. Özel Cari Hesaplar	24

3.5.3.2. Katılma Hesapları.....	24
3.6.1. Sukuk çeşitleri.....	27
3.7. Katılım Bankacılığı Sisteminin Avantajları	28
3.8. Katılım Bankacılığı Sisteminin Dezavantajları	29
3.9. Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Karşılaştırılması.....	29
3.10. Kâr Payı ve Faiz Arasındaki Farklar	30
3.11. Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Fon Kullandırma İşlemindeki Kredi ve Ticaret Arasındaki Farklar	31
4. TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM BANKALARI VE KAMU KATILIM BANKALARININ SEKTÖRE GİRİŞİ VE ETKİLERİ.....	32
4.1.1. Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB).....	32
4.1.2. Türkiye Bankalar Birliği (TBB).....	33
4.2.1. Albaraka Türk A.Ş.	33
4.2.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası.....	34
4.2.3. Türkiye Finans Katılım Bankası	35
4.3. Kamu Katılım Bankaları	36
4.3.1. Ziraat Katılım Bankası	36
4.3.2. Vakıf Katılım Bankası.....	36
4.3.3. Emlak Katılım Bankası.....	37
4.4. Kamu Bankalarının Katılım Bankacılığına Etkisi	38
4.4.1. İkame Etkisi	40
4.4.2. Devlete Duyulan Güven	40
4.4.3. Tamamlayıcılık Etkisi	41
4.4.4. Şube Ağı	41
4.5. Türkiye’de Katılım Bankalarının Genel Durumu	43
4.5.1. Katılım Bankalarının Şube Sayısı	43
4.5.2. Katılım Bankalarının Personel Sayısı	44
4.5.4. Katılım Bankalarının Kar Paylaşım Oranları	46
4.5.5. Katılım Bankalarının Toplanan ve Kullandırılan Fonları	48
4.5.6. Katılım Bankalarının Net Kar ve Öz Varlıkları.....	49
4.5.7. Katılım Bankalarının Yönetiminde Çalışan Personellerin Cinsiyetleri	50
KAYNAKÇA	54
ÖZGEÇMİŞ.....	60

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Osmanlı bankasının kuruluş hisseleri	6
Tablo 2. 1980-2000 yılları arasında Türkiye'de banka sayıları	9
Tablo 3. Tür bankacılık sistemi banka sayısı	10
Tablo 4. Türkiye’de katılım bankacılığı tarihsel gelişimi.....	17
Tablo 5. Sukuk ihraç hacimleri tablosu	26
Tablo 6. TKBB verilerine göre 2021 yılı Türkiye’deki bankaların şube sayıları	41
Tablo 7. TKBB verilerine göre 2021 yılı hizmet ve finansal yapılarına göre banka türleri	42
Tablo 8. TKBB verilerine göre 2021 katılım bankalarının bölgelere göre şube sayısı ..	43
Tablo 9. TKBB verilerine göre 2020 yılı katılım bankalarının personel sayısı	44
Tablo 10. TKBB verilerine göre 2022 Mayıs ayı katılım bankalarının banka bazında kar payı oranları (%)	45
Tablo 11. TKBB verilerine göre 2022 Mayıs ayı katılım bankalarının banka bazında kar paylaşım oranları (Yıllık-%)	47
Tablo 12. TKBB verilerine göre 2020 yılı katılım bankalarının genel görünümü.....	48
Tablo 13. TKBB verilerine göre 2020 yılı katılım bankalarının genel görünümü.....	49
Tablo 14. TKBB verilerine göre 2022 yılı bankaların yönetiminde çalışan personellerin cinsiyet sayıları	50

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 1984 Yılı Albaraka Türk ortaklık oranları.....	34
Şekil 2. 1989 Yılı Kuveyt Türk ortaklık oranları	35
Şekil 3. 2005 Yılı Türkiye Finans ortaklık oranları.....	36
Şekil 4. 2015 Yılı Ziraat Katılım ortaklık oranları	36
Şekil 5. TKBB verilerine göre 2021 yılı Türkiye’de banka şubelerinin yüzde oranları.	42
Şekil 6. TKBB verilerine göre 2021 yılı Türkiye’de katılım bankalarının şube sayıları	42
Şekil 7. TKBB verilerine göre 2020 yılı katılım bankalarının aktif büyüklük oranları..	48

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AAOIFI	: İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu
BDDK	: Bankalar Düzenleme ve Denetleme Kurumu
Dr.	: Doktor
GSYİH	: Gayri Safi Yurt içi Hâsıla
TBB	: Türkiye Banlalar Birliği
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KDV	: Katma Değer Vergisi
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
Prof.	: Profesör
SPK	: Sermaye Piyasa Kurulu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TL	: Türk Lirası
USD	: Dolar

1. GİRİŞ

Ticari ve ekonomik hayatın en önemli aktörü bankalardır. Bankalar sermaye yapıları ve faaliyetleri bakımından farklılık göstermektedir. Türkiye’de bankalar Ticaret Bankaları, Mevduat Bankları, Yatırım ve Kalkınma Bankaları olmak üzere üç ayrı grupta sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma içerisinde yer alan fakat işleyiş bakımından diğer bankalardan farklılık gösteren Katılım Bankaları 20. yüzyılda ortaya çıkmış ve o zamandan bu yana dünyada faaliyetlerine devam etmiştir. Türkiye’de faaliyet göstermeye başlayan bankalar bankacılık sektöründe önemli bir ivme kazanmıştır. Katılım bankaları İslami temellere dayanan faizden uzak bankalar olarak da adlandırılabilir.

İslam dininde faizin haram kılınması, faize hassas bireylerin klasik bankalarda işlem yapmasına engel teşkil etmiştir. Bu bireylerin tasarruflarının ekonomiye kazandırılması ve birikimlerini güvenli bir şekilde işletebilmeleri sebebiyle dünyada katılım bankacılığı 1970 yılında kurulmuştur. Türkiye’de 1985 yılında kurulan bankacılık sistemi Özel Finans Kurumları adı altında faaliyetlerine başlamış ve 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’yla birlikte Katılım Bankacılığı adıyla faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Katılım bankacılığı faaliyetlerine ilk başladığında yoğun bir şekilde İslam ülkeleri tarafından kullanılmıştır. Daha sonra sistem içinde mevcut olan kar ve zarara katılma prensibiyle büyük şirketler ve ülkeler tarafından aktif bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Klasik bankacılık sisteminde belirlenmiş bir oran üzerinden işlem yapılmaktadır. Fakat katılım bankacılığı sisteminde yapılan iş sonucu oluşan kar ve zararın işe katıldığı oran kadar paylaşılması esastır. Katılım bankaları klasik bankaların sunduğu hizmetlerin birçoğunu tasarruf sahiplerine sunarken faiz esasına dayanan hizmetlerde herhangi bir işlem yapmamaktadır. Katılım bankaları bankacılık sektörünü tamamlar pozisyonda olmuştur. Son on yılda bankacılık sektöründe gözle görülür bir artış yaşanmış ve dünyada ilgileri üzerine çekmiştir. Bu bağlamda Türkiye 10. Kalkınma Planı kapsamında çalışmalar yapmıştır. Yapılan çalışmalara verilecek en somut örnek ise 2015 yılında kamu sermayesiyle kurulan ilk katılım bankası olan Ziraat Katılım Bankası’dır. Akabinde 2015 yılında kurulan Vakıf Katılım ve 2019 yılında kurulan Emlak Katılım Bankası verilebilecek örnekler arasındadır.

Bu çalışmada kamu katılım bankalarının sektöre girdikten sonra sektörde oluşturdukları etkiler araştırılmıştır. Araştırma sürecinde TKBB kuruluşunda bulunan mevcut veriler kullanılmış, veriler ışığında tablolar ve şekiller oluşturulmuştur.

Çalışmanın birince bölümünde bankacılığın tanımı, tarihi, Türkiye’de bankacılık sistemi ve mevcut yapısı incelenmiştir. Mevcut yapı incelenirken Osmanlı dönemindeki veriler de dikkate alınmış, incelenmiş ve çalışmaya fayda sağlayacak şekilde kullanılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde katılım bankacılığı kavramı, katılım bankacılığının oluşum nedenleri, Türkiye de ve dünyada katılım bankacılığı, katılım bankacılığında fon kullandırma yöntemleri, katılım bankacılığı sisteminin avantajları ve dezavantajları, kâr payı ve faiz arasındaki farklar gibi konular ele alınmış ve detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Böylece katılım bankacılığının ana hatlarıyla bir tanıtımı yapılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları tek tek incelenmiş ve asıl konum olan kamu katılım bankalarını sektöre girişi ve etkileri incelenmiş ve tablolar ve şekillerle ifade edilmiştir. Tablo ve şekilleri TKBB ve TBB’nin paylaşmış olduğu güncel veriler kullanarak oluşturuldu. Tablolar ve şekillerde Türkiye’de bulunan katılım bankalarının kuruluş yıllarındaki ortaklık oranları, toplamda şube sayıları ve yüzde oranları, bölgelere göre şube sayıları, personel sayısı, topladıkları ve kullandıkları fonlar, kâr payı oranları, kar paylaşım oranları, aktif büyüklükleri ve yönetimde çalışan personellerin cinsiyetleri açık bir şekilde ifade edilmiştir

Bulunan verilerden elde edilen bilgiler ışığında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının sektördeki mevcut payının artış miktarı, bankacılık sektöründe ve piyasada ki istihdama ne gibi katkıları olduğu, kamu katılım bankalarının faaliyetlerine başladıktan sonra katılım bankacılığı sektörüne olan bakış açısının ne yönde etkiler yarattığı gibi konular yorumlanarak değerlendirilmeler yapılmış, öngörülerde bulunulmuş ve sonuç kısmı yazılmıştır.

2. BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Bankacılığın Tanımı

Banka kelimesi İtalyanca *banco* kelimesinden gelmektedir. Kelime; masa, sıra veya tezgâh anlamlarını ifade etmektedir. Yahudiler, pazarlara koydukları masalar (*banco*) üzerinde bankacılık işlemlerini gerçekleştirirdi (Parasız, 2018:1). Bankanın sözlükteki anlamı, para ve para gibi geçerliliği olan belgelerle işlem yapan, bu işlemleri yatırım olarak kabul eden, taraflar arasında güvenlik esasına dayanan ve kişilere satın alma imkânı sunan, para olmadan da işlemleri gerçekleştirebilen, devletin ihtiyaçlarını karşılayan ve işlemleri düzenleyen kuruluşlardır (Sümer, 2013: 6).

Günümüzde banka, ticari ve finansal işlemler sonucunda kamu ya da özel kaynaklardan elde ettiği yerli ve yabancı para, altın ve borsa hisselerine karşılık faiz veya kâr payı vermek için müşterisine faizli kredi imkânı sunan ve böylece piyasada para akışını sağlayan kurumun ve kurum sahibi konumunda olan şirketin adıdır (Bakan, 2002: 31-35). Banka aynı zamanda para, kredi ve sermaye gibi konularla işlemlerini gerçekleştiren ve bu işlemlerde düzenlemeler yapan, gerek kamuda gerekse özel sektörde çalışan kişilerle işletmelerin ihtiyaçlarını gidermeye yardımcı olan kurumdur (Kaya, 2012: 3). Diğer bir ifadeyle bankalar, bireylerin yatırımlarını değerlendiren, fon toplayan ve elinde bulundurduğu kaynakları bireylere ya da devlete uzun ve kısa vadeli olarak kredi imkânı sağlayan, amacı kâr elde etmek olan finansal aracılardır (Yetiz, 2016: 107).

Bankalar Bankacılık Kanunu'na tabi kuruluşlardır. Türkiye Cumhuriyeti 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 1. maddesinde kanunun amacını "*finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir*" şeklinde ifade etmiştir (Bankacılık Kanunu, Madde 1).

2.2. Bankacılığın Tarihi

Bankacılık tarihi M.Ö. 3500'lü yıllara dayanmaktadır. Arkeologların yaptığı araştırmalar sonucunda M.Ö. 3500'lü yıllarda Mezopotamya sınırları içindeki Uruk'ta bulunan kızıl tapınakta bankacılığın var olduğunu gösteren belgeler bulunmuştur. M.Ö. 3500'lü yıllarda mallarının güvenliğinden endişe eden insanlar malları tapınaklara götürür ve rahiplere teslim ederdi. Banka görevi görmeye başlayan tapınaklarda din

görevlilerine teslim edilen mallar rahipler tarafından çiftçilikle uğraşan kimselere tohum veya diğer malzemelerin alımı için verilirdi. Zamanla saklama görevi gören tapınaklar kredi işlemleri yapan mekânlar haline geldi (Kılıç, 2020:1).

Takas paranın kullanılmadığı zamanlarda bankacılık ve benzeri işlemler eski dönemlerde görülmüştür. Takas usulü ile yapılan işlemler paranın bulunması ile nakde dönüştürülmüştür. M.Ö. 3500'lü yıllarda kurulan ilk banka "Maket"tir. M.Ö. 2123-2180 Babiller döneminde bankacılığın daha önemli bir hale gelmesinde Hammurabi Yasaları büyük önem taşımaktadır. Devletin gerçekleştirdiği kredi ve faiz işlemlerine müdahale eden Hammurabi Yasaları, bilinen ilk örnektir. Kanunlar gereği, yaşanan doğal afetler sonucunda mahsul elde edilemediğinde faiz uygulanmayacağı ve borç istenmeyeceği belirtilmiştir (Sümer, 2013: 6).

Eski Yunan, eski Mısır ve Roma'da bankacılık işlemleri yapan kurumların var olduğu bilinmektedir. Eski Mısır'da faiz ve tefeciliğe karşı çıkan yasalar olduğu bilinmektedir. Eski Yunan kralları M.Ö. VII. Yüzyılda kendi adlarına para bastırmışlardır. Persler VII. yüzyılda Sinop, Sicilya, Kartaca ve Libya'yı ele geçirmişlerdir. Bunun üzerine Ortadoğu'da bankacılık yayılmaya başlamıştır (Yetiz, 2016: 109).

M.Ö. III. yüzyılda ve M.S. II. yüzyıl arasındaki dönemlerde Roma dünyada büyük güç olarak bilinmektedir. Bu sebeple Roma da bankacılık işlemlerine büyük önem verilmiştir. Roma'da bankacılık işlemlerinin tüccarlar tarafından yapıldığı da yazılı kaynaklar arasında yer almaktadır.

Orta Çağ'da denizcilikte önemli adımların atılması, yeni yerlerin fethedilmesi ve bu yerlerde kıymetli madenlerin bulunması, Avrupa'da bankacılık faaliyetlerinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır (Kaya, 2003: 38).

XIX. yüzyılda sömürgeleşmenin başlamasıyla birlikte dünya ticareti büyümüştür. Büyümeye paralel olarak bankacılık faaliyetleri de genişlemiştir. Bu dönemde İngiltere ve Almanya'da kurulan bankalar günümüzde hala işlemlerini sürdürmektedirler (Yetiz, 2016: 109).

1453'te İstanbul'un fethi ile İtalya'da başlayan Rönesans hareketleri faize olan bakış açısını değiştirmiştir. Rönesans hareketleri başladıktan sonra yasadışı kabul edilen faiz, Avrupa'da yasal kabul edilmeye başlamıştır ve yaşanan bu değişiklikler bankacılığın gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Bunun akabinde İspanyolların piyasaya sürdüğü altın ve sikkelerin basılması, Avrupa'da paraların çeşitli ve ayarsız olması, değerlerinin anlaşılmasında soruna sebep olmuştur. Bu sorunun önüne geçebilmek için 1609 yılında Hollanda'da, ilk modern banka olarak kabul edilen

Amsterdam Bankası kurulmuştur. Banka sabit değere sahip "banka florini" oluşturmuştur (Parasız, 2018: 1). Avrupa'da XV. yüzyılda resmi bankalar kurulmuştur. Türkiye ise Galata Bankerleri ile birlikte bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirmeye başlamıştır. Osmanlı Bankası'nın kuruluşuna kadar geçen süreçte Galata Bankerleri resmi bir bankanın olmayışından dolayı yaptıkları işlemlerden yüksek oranda kâr elde etmişlerdir. Fakat Osmanlı Bankası'nın ardından Galata Bankerleri eskisi kadar tercih edilmemiştir (Sümer, 2016: 67). Osmanlı Bankası yabancı sermaye ile kurulan ilk Türk bankası olarak kayıtlara geçmiştir (Zarakolu, 1974: 6).

2.2.1. Türkiye'de Bankacılık Tarihi

19. yüzyılda Avrupa'da yaşanan sanayileşme süreci tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Gelişen sanayiyle birlikte ekonomi canlılık kazanmış, büyümüş ve uluslararası bir boyuta ulaşmıştır. Ekonominin gelişmesine paralel olarak bankacılık sistemi de ivme kazanmıştır. Osmanlı devleti yaşanan bu ticarileşmeden etkilenmiş ve yaptığı bazı anlaşmalar sonucunda idari yapısında değişikliğe gitmiştir. Yapılan değişimlerle birlikte Osmanlı devleti dünya ticareti içinde resmen yer almıştır. Fakat kısa süre sonra dış ticaret açığı vermiş ve para darlığı yaşamaya başlamıştır (Coşar, 2009:5)

Osmanlı hazinesinde 1840 yılında ortaya çıkan bütçe açıklarını kapatmak için "kaime" adındaki para çıkarılmıştır. Ticarete dış acık veren Osmanlı İmparatorluğu'nun çıkarmış olduğu kaimeler yabancı paralara karşı değer kaybı yaşamıştır. Bu durumla birlikte ithalatın finansmanın yapılabilmesi için dış piyasalardan kaynak bulunması zorlaşmış ve hükümetin bir çıkış yolu bulması gerekmiştir (Bulut, 2015: 6).

Osmanlı Devleti dünya tarihinde önemli bir yere sahip olmasına rağmen kurumsal yapıda bankalara oldukça geç kavuşmuştur. II. Meşrutiyet'e kadar Osmanlı'da yabancı sermayeli bankaların var olması bu duruma zemin hazırlamıştır (Küçük, 2015: 1).

Osmanlı'da Tanzimat Dönemi'ne kadar geçen sürede herhangi bir bankacılık çalışması yapılmamış, bu dönemde bankacılık işlemlerini sarraflar üstlenmiştir. İki gruba ayrılan sarrafların birincisi Osmanlı İmparatorluğu'nu kapsayan görevleri üstlenen ve Galata'da toplanan hazine sarraflarıdır. Diğer grup ise sınırlı işlerle ilgilenen köşe başı sarraflarıdır (Sümer, 2016: 488).

Osmanlı'da 1847 yılında Galata bankerleri tarafından kurulan İstanbul Bankası ilk banka olarak bilinmektedir. İstanbul Bankası'nın kuruluş amacı, İmparatorluğun gerçekleştirdiği ithalatların finansmanının sabit döviz kuru üzerinden yapılmasını sağlamaktır. Banka 1852 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir fakat kâğıt para yaşanan değer düşüklüğü ve bu nedenle hükümetin yaşadığı istikrarsızlık, hükümetin

bankaya olan borcunu ödeyememesine sebebiyet vermiştir. Bunun neticesinde piyasaya kâğıt para sürerek düşük fiyatla toplama işlemi yapmıştır. 1852 yılında hükümeti altı yüz bin lira zarara uğratmış ve sonucunda iflas etmiştir (Küçük, 2015: 2).

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1856 yılında bankacılık sektörüne girişi olarak kabul edilen tarihte Osmanlı Bankası kurulmuştur. 1839 yılında Tanzimat'ın ilanından sonra devletin gelirleri, harcamaların altında kalmaya başlamıştır. Bu nedenle devlet bankacılık faaliyetleri ile uğraşan Galata bankerleri ve sarraflardan borç alarak Osmanlı Bankası'na kaynak sağlamıştır. Oluşan borca karşılık ihraç edilen kaimelerin gelirleri ve devletin milletten aldığı vergiler Osmanlı Bankası'na karşılık olarak gösterilmiştir (Bayraktar, 2002: 74).

Kırım Savaşı'ndan sonra 1856 yılında yapılan Paris Barış antlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun dış kaynak olanakları oluşmuştur. Osmanlı devleti Kırım Savaşı'nda oluşan zararı karşılamak amacıyla ilk defa dış borç anlaşması yapmıştır. 1854 yılında Sultan Abdülmecit'in yayınladığı fermana göre Osmanlı devleti İngiltere'den 3 milyon sterlinlik borç almıştır (Tunçel ve Yıldırım, 2014:7). Alınan borçların ödenmesi için Osmanlı hükümeti ve Avrupa ülkeleri arasında vasıta görevi görececek bir bankaya gereksinim duyulmuştur. Bunun üzerine 1856 yılında merkezi Londra olan, İngiliz sermayesiyle Osmanlı Bankası kurulmuştur. Bankanın kuruluş sermayesi 500.000 sterlindir. İlk kurulduğunda ticari banka özelliği taşıyan Osmanlı Bankası 1863 yılında Fransa'nın sermayeye destek vermesiyle birlikte banknot ihracı yapma yetkisine de sahip olmuştur ve adını Bank-ı Osmanî Şahane olarak değiştirmiştir. Yabancı sermayeyle kurulan banka, devlet bankası olma özelliğine sahiptir. Bunun sebebi ise ülkede para ihracı yapılması ve finansal alanda istikrar sağlanmasıdır (Apak ve Tay, 2012: 69-70).

Tablo 1. Osmanlı bankasının kuruluş hisseleri (Apak ve Tay, 2012).

Hisse Senetlerinin Sahipliği	Hisse Senetlerinin Paylaşımı (Adet)	Ortaklık Payı (%)	Hisselerin Değeri (Frank)
İngiliz Sermaye Grubu	80000	%59.26	40000000
Fransız Sermaye Grubu	50000	%37.04	25000000
Osmanlı Sermaye Grubu	5000	%3.70	2500000
Toplam	135000	%100	67500000

Banka zamanla söz konusu ortaklıklarda değişime uğramıştır. Yaşanan değişimler sonucunda bankanın yeni yapısında en büyük paya Tablo 1'de görüldüğü gibi İngiliz

sermaye grubu sahiptir. Osmanlı sermaye grubu ise düşük bir oranı temsil etmektedir. Osmanlı Bankası'nın arşivi 1863'lü yıllara dayanmaktadır. Osmanlı Bankası 1863 yılında Ottoman Bank'tan yeni ismiyle devraldığı şubelerle hizmet vermeye başlamıştır. Osmanlı Bankası Osmanlı Devleti'nin çatısı altında bir devlet bankası olarak kurulmuştur (Eldem, 2018: 6).

Çiftçilere daha iyi koşullarda kredi imkânı sunmak için 1863 yılında Memleket Sandıkları kurulmuştur. Memleket Sandıkları imece yöntemiyle finansman sağlanmıştır. Köylülerin varlıkları doğrultusunda sandıklara verdikleri buğdaylarla Memleket Sandıkları desteklenmiştir. Zamanla sermayenin birikiminde yaşanan sıkıntılar yolsuzluklara sebep olmuştur. Bu yolsuzlukların önüne geçebilmek amacıyla sandıkların adı 1883 yılında "Menafi Sandıkları" kurulmuştur (Yetiz, 2016:110).

Menafi Sandıkları'na geçilmesiyle birlikte bankanın sisteminde çeşitli değişiklikler yapılmış, banka daha çağdaş ve ilmi esaslara uygun düzenlenmiştir. Bankanın denetim görevi de merkezi hükümete verilmiştir. Fakat bu düzenlemelerin yeterli düzeyde olmaması sebebiyle ihtiyaçlar istenilen düzeyde karşılanamamıştır. Bunun üzerine Sadrazam Kamil Paşa Menafi Sandıkları'nın yerine Ziraat Bankası'nın kurulması fikrini II. Abdülhamit'e sunmuştur. Fikrin kabul görmesi sonucunda 1888 yılında Menafi Sandıkları'nın yerine Ziraat Bankası kurulmuştur. O tarihe kadar faaliyetlerini sürdüren Menafi Sandıkları'nın bütün şubeleri ve finans kaynakları Ziraat Bankası'na devredilmiştir (Kaya ve Kadanalı, 2020: 132).

Cumhuriyet döneminde bankacılık sektörünün geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple İzmir İktisat Kongresi 1923 yılında toplanmış ve önemli bazı kararlar alınmıştır. Alınan kararlardan sonra 1924 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuştur. Türkiye İş Bankası ülke ekonomisine katkı sağlamak amacıyla, sanayi ve ticaret sektörlerini ve girişimde bulunmak isteyen vatandaşlara kredi imkânı sunmaktadır. Türkiye İş Bankası'ndan sonra 1930 yılında T.C. Merkez Bankası kurulmuştur. Merkez bankası ülke içinde bulunan bankaları denetlemek, düzenlemek ve devletin finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuştur. Bunun yanında ülke içinde fiyat istikrarının sağlanması da önemli görevleri arasındadır. Anonim şirket olarak kurulan T.C. Merkez Bankası 1931 yılında faaliyete geçmiştir. 1923-1933 yılları arasında kurulan yerel sektörde önemli gelişmelere sebep olmuştur. Fakat 1929 yaşanan ekonomik buhran yerel bankaları olumsuz etkilemiştir. Kriz sonrası özel amaçlı devlet bankaları kurulmuş fakat İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte bankacılık sektörü olumsuz yönde etkilenmiştir (Özdemir, 2018: 361).

Türkiye II. Dünya Savaşı'na katılmamasına rağmen dünyada yaşanan ekonomik durgunluk sebebiyle savaştan ekonomik ve sosyal anlamda etkilenmiştir. Türkiye ekonomisi savaş sonrası üç yıl üst üste küçülme yaşamıştır. Ekonomisini düzeltmek isteyen Türkiye 1947 Marshall Planı'yla ilgili yapılan görüşmelere katılmıştır. Görüşmeler olumlu sonuçlanmış ve Türkiye ekonomisi yapılan yardımlar sonucunda refaha kavuşmuştur (Uzunkaya, 2019: 178).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1947 Marshall Planı'yla Türkiye Ekonomisinde canlılık yaşanmaya başlamıştır. Bu canlılıkla birlikte Türkiye'de özel banka sayıları da artmıştır. Yaşanan bu artışla yabancı sermayeyi teşvik yasası 1954 yılında yürürlüğe girmiş, ülke ekonomisinde büyüme yaşanmıştır. 1960'lı yıllarda Türkiye ekonomisi planlı ekonomi dönemine girmiştir. Bu dönemde uzman bankalar ve yatırım ve kalkınma bankaları ön plana çıkarken, ticari bankalar arka planda kalmıştır (Yıldırım, 2006: 1).

Türkiye'de bulunan yabancı bankaların 1970'li yıllarda Türk bankacılık sistemine uluslararası bir boyut kazandırdığı görülmüştür. Bu durum ülkemiz açısından iki konuda avantaj sağlamaktadır. Birincisi Türk bankalarının dışa açılması, ikincisi ise yabancı bankaların ülkemizde şube açmasıdır. 1980'li yıllarda ekonominin canlandırılması, istikrarlı bir ilerleme için esnek döviz kuru uygulanmış, mali piyasalarda serbestleştirme yöntemine gidilmiştir (Bozdemir, 2007: 20-22).

1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun bankaların bankacılık haklarının korunmasını, bankalar arası olası birleşmeler ya da ayrılmalarıyla ilgili denetlemelerin sağlanması gibi amaçlarla koyulmuştur. 1986 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası faaliyetlerine başlamıştır. Uygulanan serbestleşme politikaları, ihracata teşvikin artması, kurulan yeni bankalar ve bankalar arası yaşanan para akışı küçük ölçekli bankaların sayısının artmasını sağlamıştır. 1980'li yıllarda, yerli yatırımların arttığı, ithalatta serbestleşmeye gidildiği, serbestleşme ile birlikte büyümelerinin arttığı, büyümeye paralel olarak kamu açıklarının olduğu bir dönem yaşanmıştır (Bulut, 2015: 11).

1994 yılı bankaların olumsuz yönde etkilendiği bir yıl olmuştur. Bu dönemde faiz oranları yükselmiş, Türk Lirası döviz karşısında değer kaybına uğramıştır. 1994 yılı içinde toplam aktifler 68.6 milyar dolardan 51.6 milyar dolara düşmüştür. Özkaynaklar ise 6.6 milyar dolardan 4.3 milyar dolara kadar düşüş yaşamıştır. Bu dönemde siyasi istikrarsızlık yaşanmış ve IMF ile dış borç görüşmeleri gündeme gelmiştir. IMF ile 1998 yılının ikinci yarısında görüşme yapılarak ülke içerisindeki sorunlara çözüm getirme konusunda anlaşmaya varılmıştır. Fakat bu anlaşma bankacılık sektörünün vadeli

işlemlerine ve açık pozisyonlarına sınırlama getirilmesiyle sonuçlanmıştır. 1999 yılında IMF'ye bir niyet mektubu yazılmıştır. Mektupta zor durumda kalan bankalara BDDK'nın yardım edeceği ve bu amaç doğrultusunda da Bankalar Kanunu'nun ödeme gücünü yitirmiş olan bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından devralınacak olduğu bildirilmiştir (Bozdemir, 2007: 20-22).

Bankacılık sektöründe 2000'li yıllarda dünya genelinde değişimler yaşanmıştır. Teknolojinin gelişmesi, liberalleşme, piyasalar ve mali işlemler de yaşanan artışlar bankacılık sektörüne etkilemişti ve bankacılık sektöründe rekabet artmıştır. Yaşanan bu değişiklikler daha iyi bir sistemi ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de bankalar ekonomiyi olumlu yönde etkiler ve yapısal değişikliklerde banka önemli bir rol oynamıştır. Son 20 yılda Türkiye'deki banka sayısı 43'ten 74'e yükseldiği görülmüştür. Yabancı bankaların sayısı 4'ten 20'ye yükselmiştir. Ekonominin küreselleşmesi ile birlikte Türk bankaları yabancı kuruluşlara yatırım yaparak gelişimlerini sağlamış ve yurt dışında şubeler açmışlardır (Erçel,1999: 1).

Devlet, 1980 öncesi bankacılık sektörünü geliştirmek, banka sayılarını arttırmak, mevduat kaynakları oluşturma konusunda söz sahibi olma hakkı elde etmek için Türkiye de yabancı banka şubesi açılmasına sınırlama getirmiştir. Fakat 1980 sonrası banka ve şube sayılarında artış yaşanmıştır (Kılıç, 2020:17).

Tablo 2. 1980-2000 yılları arasında Türkiye'de banka sayıları (TBB ve Kılıç, 2020).

Yıllar	Banka sayısı			Şube sayısı		
	Yabancı	Ulusal	Toplam	Yabancı	Ulusal	Toplam
1980	4	39	43	105	5849	5954
1981	6	39	45	123	6121	6244
1983	10	35	45	113	6168	6281
1984	13	34	47	117	6085	6202
1986	17	38	55	128	6220	6348
1987	17	39	56	104	6313	6417
1989	21	41	62	106	6487	6593
1990	23	43	66	113	6447	6560
1991	21	44	65	108	6369	6477
1992	21	48	69	109	6097	6206
1994	20	47	67	105	5999	6104
1997	18	54	72	116	6703	6819
1999	19	62	81	121	7570	7691
2000	18	61	79	117	7720	7837

2.2.2. Türk Bankacılık Sisteminin Mevcut Yapısı

Türk bankacılık sistemi ülkenin mali yapısı üzerinde önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin kalkınmasının ve büyümesinin bankacılık sektöründeki gelişmelerle doğrudan ilgisi bulunmaktadır. 1980 sonrası dönem göz önünde bulundurulduğunda yaşanan serbestleşmesiyle birlikte banka sayılarında artışlar görülmüştür.

Türk bankacılık sisteminde bankalar üç gruba ayrılır. Niteliklerine göre bankalar, faaliyetlerine göre bankalar ve tabi oldukları hükümlere göre bankalar. Yurt içinde ve yurt dışında hizmet veren bankalar ve şubeleri, niteliklerine göre bankalar olarak, mevduat, katılım ve kalkınma ve yatırım bankaları faaliyetlerine göre bankalar olarak, kamu ve özel bankalarda tabi oldukları hükümlere göre bankalar olarak sınıflandırılır (Yetiz, 2016: 115).

“Türk Bankacılık Sistemi Temel Göstergeleri” Raporuna göre bankacılık sisteminde Nisan 2021 itibariyle ülkemizde faaliyet gösteren 54 adet banka vardır. Bu bankaların otuz dördü mevduat bankası, on dördü kalkınma ve yatırım bankası, altısı katılım bankasıdır. Mevduat bankalarından üçü kamu sermayeli, sekizi özel sermayeli ve yirmi biri yabancı sermayeli, ikisi birleşik fon bankasıdır.

Tablo 3. Türk bankacılık sistemi banka sayısı (URL-1, 2021).

Türk Bankacılık Sistemi	54
Mevduat bankaları	34
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	14
Katılım Bankaları	6

Aralık 2021 verilerine göre Türk bankacılık sektöründe, kamu bankalarında çalışan 68 977, özel sektörde bulunan bankalarda çalışan 68 796 ve yabancı bankalarda çalışan 65 451 banka personeli bulunmaktadır.

Türk bankacılık sektörü Aralık 2020 verilerine göre banka sermayesi bir önceki yıla oranla %36 artmış ve 6 108 milyar TL olmuştur. Gayri nakdi krediler ve yükümlülükleri bir önceki yılın verilerine oranla %23.2 oranında, türev finansal varlıklar ise %23.4 oranında artmıştır. Aralık 2019 verilerine göre Türk Bankacılık Sisteminin aktif büyüklüğünün GSYİH'ya oranı 1.05 olarak kayıtlara geçmiştir. Aralık 2020 verilerine göre Türk Bankacılık Sektörünün net dönem karı 60 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Aralık 2020 de bankacılık sektöründe öz kârlılık bir önceki yılın verilerine göre kamu ve özel (yerli) bankalarda artarken, yabancı bankalarda azalmıştır. Bankacılık sektörünün Aralık 2020 verilerine göre bir önceki yılın aynı dönemine göre aktif kârlılıkta düşüş yaşanmıştır (BDDK; Veri ve Sistem Yönetimi Daire Başkanlığı).

3. KATILIM BANKACILIĞI

3.1. Katılım Bankacılığı Kavramı

Katılım bankacılığı, yapılan bütün finansal işlemlerin İslami prensipleri dayandırıldığı bir bankacılık türüdür. İslam esaslarına göre faizin haram kılınması İslami finansı, modern finans anlayışına karşılık alternatif bir finans aracı olarak kabul etmiştir. Bu nedenle İslami finasta kullanılan bütün yöntemler İslam'a uygun bir şekilde işlemektedir (Serpam, 2013: 4).

Katılım bankacılığı, kâr-zarar esasına göre fon toplayan ve fon kullandıran bir sistemdir. İsminde bulunan katılım sözcüğü bankanın kâra ve zarara katılma ilkesine dayandırıldığını göstermektedir (URL-2, 2021).

Katılım bankaları, özel cari hesaplar ve katılma hesaplarıyla birlikte fon toplamaktadırlar. Özel cari hesaplar, istenildiğinde vazgeçebilme imkânı sunan ve hesap sahibine herhangi bir getirinin ödenmediği fonlardan oluşan hesaplardır. Katılma hesapları ise bankaya yatırılan fonların kullanılmasından sonra oluşacak kâr ve zarara katılma esasına dayanan hesaplardır. Bu hesaplar, hesap sahibine herhangi bir getiri sunmayan ve anaparanın ödenmesi hususunda garantisi olmayan fonlardan oluşan hesaplardır. Katılım bankalarının bünyesinde var olan cari hesap ve katılma hesaplarında bulunan paraların tamamı "katılım fonu" olarak adlandırılmaktadır (URL-3, 2021).

Katılım bankacılığı, İslam hukukuna uygun bir şekilde düzenlenmiş ve çalışma prensipleri gereği ilk aşamada Kur'an ve sünneti, bunlara ek olarak İslami kaynakları temel alan finansal bir sistemdir (Parlakkaya ve Çürük, 2011: 39).

İslam dini kesin bir dille faizin yasak olduğunu ticaretin ise helal olduğunu bildirmiştir. Ticaret helal bir kazanç kapısı olarak görülmüş ve insanlar ticareti teşvik edilmiştir (Aktepe, 2012: 299). Katılım bankaları bahsi geçen dini nedenlerden ötürü kâr ve zararı kendine esas alan kuruluşlardır. İslam'da faizin yasak kabul edilmesinden dolayı fonlarını faiz ile çalışan bankalara yatırmak istemeyen toplumun fonlarını, İslam'a uygun bir şekilde ekonomiye kazandırarak kalkınmaya yardımcı olacak yatırımlara dönüştürülmesini sağlayan kuruluşlardır (Pehlivan, 2016: 299).

3.2. Katılım Bankacılığının Oluşum Nedenleri

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insanların ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapılmış ve bu doğrultu da bazı kurumlar kurulmuştur. Katılım bankaları insanların ekonomik, sosyal ve dini alanlardaki ihtiyaçları gözetilerek kurulan kurumlardandır (Baykara, 2012:17). Katılım bankacılığının oluşumun nedenleri arasında ekonomik nedenler, dini nedenler ve sosyal nedenler bulunmaktadır.

3.2.1. Ekonomik Nedenler

İslami bankacılığın ortaya çıkmasındaki ekonomik sebeplere bakıldığında 1970’li yıllarda yaşanan petrol fiyatlarının artması, bu artışla elde edilen kaynakların ekonomiye kazandırılması ve kalkınmayı desteklemesi gibi durumlar bu fikrin doğuşunda etkili olmuştur.

1970’li yıllarda artan petrol fiyatlarıyla petrol rezervi yapan Orta Doğu ülkelerinin sermaye birikimleri artmış ve yüksek meblağlara ulaşmıştır. Fakat İslam ülkeleri biriken sermayeyi değerlendirememiş ve sermaye batılı ülkelere doğru kaymıştır. Biriken sermayenin İslam ülkelerinin gelişimine ve kalkınmasına fayda sağlayamaması İslam ülkelerini bir çıkış yolu arayışına sevk etmiştir. Bunun sonucunda sermaye açığı ve sermaye fazlası olan İslam ülkelerinin iş birliği yapması, güçlerini birleştirmesi kararına varılmış ve 1974 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Bankanın kurulmasının ardından İslam ülkelerinde dini esaslara uygun, ülkeler arasında ticari, mali işlemlerin yapılacağı ve gelişmiş ülkelere az gelişmiş ülkelere para akışının sağlanacağı faizsiz bankacılık kurumlarının doğuşunun zemini hazırlanmıştır (Eskici, 2007: 12).

İslam Kalkınma Bankası'nın kuruluşundan sonra bazı Müslüman ülkelerde benzer finansal kurumlar kurulmuştur. Kurulan kurumların amacı dini hassasiyeti bulunan insanlara ticarete kullanabilecekleri sermaye imkânı sunmak ve alacakları ürünlerinin finansmanı konusunda yardımcı olmaktır (Baykara, 2012: 18).

İslami finans sadece petrol gelirlerinde yaşanan sorunlardan dolayı var olmamıştır. İslam ülkelerinde sermaye fazlası olan ülkeler sermaye açığı olan ülkelere yardım ederek ülkelerarası iş birliğini arttırmışlardır. Bu durumun taraflar arasında olumlu sonuçlar ortaya çıkaracağı görüşü de İslami finansın kurulmasında etkili olmuştur.

Klasik bankalar müfredat olarak kısa vadeli kredi vermekte ve verdiği kredinin hangi alanda kullanıldığı ile ilgilenmektedir. Bu sebeple verilen krediler herhangi bir mal ya da hizmet artışına sebep olmamakla birlikte ekonomiye doğrudan bir katkıda sağlamamaktadır. Fakat katılım bankaları kalkınmayı destekleyecek yatırımlar yaparak

gelişmekte olan ülkelerin büyümesine ve kalkınmasına katkı sağlamaktadırlar (Özkan, 2012: 8).

Klasik bankalar da herhangi bir ortaklık söz konusu olmadığı için sadece kendi menfaatleri doğrultusunda kredi imkânı sunmaktadır (Akgüç, 1992: 162). Buna karşın katılım bankalarının müşterilerine kullandığı fonları denetlemesi nakit para vermemesi ekonomide amaç dışı fon kullanımını da önlemektedir (Özhan, 2012: 8).

3.2.2. Dini Nedenler

Faizsiz bankacılığın ortaya çıkış sebeplerinin en önemlisi İslam dininin faizi haram kılmış olmasıdır. Dünyada İslam dinine mensup milyarlarca insan bulunmaktadır. Bu insanların yaptığı birikim ve faaliyetlerin ekonomiye kazandırılması gerekmektedir. Bu sebeple faizsiz bir bankacılık sistemiyle atıl kalan fonların ekonomiye kazandırılması ve İslami finansın kurulması gerektiği fikri ortaya çıkmıştır. İslami finans İslam ülkeleri dışında diğer ülkelerde de benimsenmiştir (Pehlivan, 2016:300).

İslam dininde faiz Allah tarafından yasaklanmıştır. Günümüzde de âlimler bu konuda Kur'an ve sünnetin ışığında bu konuda açıklamalar yapmaya çalışmaktadırlar (Baykara, 2012: 19).

Kur'an-ı Kerim'in birçok yerinde faizin haram kılındığını bildiren ayetler bulunmaktadır. Bu ayetler faize karşı duruşumuzun nasıl olması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bakara Suresi'nin 275. Ayetinde:

Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, "Alışveriş de faiz gibidir" demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyararak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah'a kalmıştır. (Allah, onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedi kalacaklardır.

buyrulmuştur. Yine aynı surenin 276. Ayetinde: "Allah faizi eksiltir, sadakaları bereketlendirir. Allah pek nankör olan hiçbir günahkârı sevmez." 277. ayetinde "İnanıp yararlı işler işleyenlerin, namaz kılıp, zekât verenlerin Rab'leri katında ecirleri vardır. Onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir." denilmiştir. Son olarak Bakara Suresi'nin 278. Ayetinde: "Ey İnananlar! Allah'tan sakının, inanmışsanız, faizden arta kalmış hesaptan vazgeçin." 279. Ayetinde ise "Böyle yapmazsanız, bunun Allah'a ve Peygamberine karşı açılmış bir savaş olduğunu bilin. Eğer tövbe ederseniz sermayeniz sizindir. Böylece haksızlık etmemiş ve haksızlığa uğramamış olursunuz." ifadeleri yer

almaktadır. Hz. Muhammet (s.a.v.) veda haccında şöyle buyurmuştur: ‘Dikkat edin, cahiliye faizlerinden her faiz iptal edilmiştir! Size mallarınızın aslını almak vardır, bu şekilde ne zulüm eder ne de zulme uğratılırsınız...’ (Ebu Davud 3334, Tirmizi 3087, İbni Mace 3055, Albânî İrva 5/279).

Faize duyarlı bireylerin âtıl fonlarının ekonomiye kazandırılmasıyla birlikte ekonomi canlanmış, bankacığın sektördeki payı artmış ve piyasa canlanmıştır. Faizsiz finans anlayışıyla birlikte bankacılık sektöründe fon toplama ve kullandırma da yeni uygulamalar geliştirilmiş ve bankacılık sektörüne kazandırılmıştır (Aras ve Öztürk, 2011: 172).

3.2.3. Sosyal Nedenler

İslam dini ve toplum içinde yaşanabilecek eşitsizlikler için kurallar ve düzenlemeler getirmiştir. Sermayeye ihtiyaç duyan yatırımcılar, işletme sahipleri için gerekli olan finansal desteği sunabilmek adına nasıl bir finansal kurumun kurulabileceği fikri ortaya çıkmıştır (Baykara, 2012: 19).

Faizsiz bankacılıkta, toplum içinde bulunan maddi imkânları farklı olan insanlar arasındaki eşitsizliğin azaltılması, faiz sebebi ile oluşabilecek anlamsız zenginleşmenin önlenmesi ve emek arz edenlerin aleyhinde gelişen sosyal adaletsizliğin önüne geçilmesi hedeflenmiştir (Eskici, 2007: 13).

3.3. Dünya’da Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Katılım bankacılığı, İslami finans kuralları içerisinde faizsizlik prensiplerine göre işlemlerini yürüten bir sistemdir. İslami finans bu sistem içerisinde yapılan her türlü işlemin temelini İslam dinine dayandırılması sebebiyle klasik bankacılık anlayışına alternatif bir alan olarak oluşmuştur.

Dünyada yaşanan yeni gelişmeler uluslararası finansal sistemi etkilemiş ve sisteme İslami Finans’ın dâhil edilmesinde önemli bir etken olmuştur (Serpam, 2013: 3).

İslami finans anlayışı dünyada ilk olarak 1963-1966 yılları arasında Mısır’ın Mit Gamr kasabasının devlet başkanı olarak görev yapan Cemal Abdül Nasır zamanında meydana gelmiştir. Var olan bankaların devletleştirilmesi kararının sonucu olarak klasik bankalara bir alternatif niteliğinde, denemeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Köy sandığı uygulamasına benzer nitelikte faaliyet gösteren bu banka Dr. Ahmet el-Naggar’ın fikri ile ortaya çıkmış ilk deneme olarak kabul edilmektedir. Bankanın kurulmasının

ardından banka hisselerini ilk hissedarı olarak kayıtlara geçmiş ve idari birimde göreve başlamıştır (Sümer ve Onan, 2016: 298).

Mısır'da 1971 yılında kurulan Nasr Sosyal Bankası ilk faizsiz ticari banka örneğidir. 1974 yılında Cidde'de kurulan faaliyetlerine 1975 yılında başlayan ve günümüzde hala bu faaliyetlere devam eden İslam Kalkınma Bankası'nın akabinde İslami bankalar gün geçtikçe artış göstermiştir (Pehlivan, 2016: 303).

Aynı yıl içerisinde İslami Finans için önemli bir kuruluş olan Dubai İslam Bankası kurulmuştur. Ardından 1977 yılında Kuveyt Finans Evi ve 1982 yılında Albaraka bu gelişmeleri takip etmiştir (Emeç, 2014:4). 1978 yılında Cidde Kral Abdülaziz Üniversitesinde İslam Ekonomisi Araştırma Merkezi kurulmuş ve bu alandaki ilk araştırma kuruluşu olarak kabul edilmiştir. 1979 yılında Sudan'da tekâfül şirketi kurulmuştur (Omar vd., 2013: 19).

Lüksemburg'da 1978 yılında kurulan Danimarka Uluslararası İslam Bankası batıda kurulan ilk İslam bankası olma özelliği taşımaktadır. Banka batıda yaşayan Müslüman topluluklara hizmet vermek amacıyla kurulmuştur (Karaman, 2011: 55).

1980'li yıllarda Pakistan Sudan ve İran bankacılık sistemlerinde değişiklik yapmak istemiş ve klasik bankaların yerini İslami finansın gelmesi için bankacılık alanında düzenlemeler yapmışlardır. Malezya ve Bahreyn ise var olan sistemin yanına İslami finansı dâhil etme yoluna gitmiştir. İslami finansın yıllar içinde giderek büyümesi endüstri hacminin genişlemesi gibi sebepler bu alanda bir denetleme organının olmasını ihtiyaç haline getirmiştir. Bu amaçla 1991 yılında İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurulu (AAOIFI) kurulmuştur. 1990'lı yıllarda İslami piyasaların oluşturulması da İslami finansın gelişmesinde önemli bir etken olarak kabul edilmektedir. Bu yıllarda Dow Jones ve Financial Times ilk defa İslami hisse senedi endeksi oluşturmuşlardır. Tüm bu gelişmeler İslami Finans'ın bankacılıkla sınırlı kalmasına müsaade etmemiş sermaye piyasalarında da var olmasını sağlamıştır (Omar vd., 2013: 19).

2000'li yıllarda büyüyen sistemin yanında İslami Finans aracı olan sukuk sermaye piyasalarında konvansiyonel tahvillere karşı bir seçenek olarak ortaya çıkmış ve hacim olarak hızlı bir şekilde artmıştır.

Gelişen sistemde kurumların denetlenmesi ve daha iyi hizmet verebilmesi için birçok kurum kurulmuştur. Bu kurumların başında İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) olmak üzere Uluslararası İslami Finans Piyasası Kurumu (IIFM), Uluslararası İslami Derecelendirme Ajansı (IIRA), İslami Bankalar ve Finans Kurumları Genel

Konseyi (CIBAFI) ve İslami Finans Kurumları Uzlaşı ve Arabuluculuk Merkezi (ARCIFI) gibi sistemi düzenleyecek kurumlar kurulmuştur (Kettell, 2010: 5).

3.4. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de var olan bankacılık sistemine alternatif bir sistemi olması amacıyla 1983 yılında katılım bankalarının temelleri atılmıştır. Özel Finans kurumları adıyla sektörde faaliyet gören kurumlar faizsizlik esaslarına uygun bir şekilde fon toplayarak gerek ticari hayatta gerekse bireysel anlamda mal ve hizmet alımlarında bireylere imkân sunmaktadır. Katılım bankalarının klasik bankalardan ayıran en önemli husus fon kullanımlarında arada mutlaka bir mal ya da hizmetin olmasıdır (Albaraka, 2015: 9).

1980’li yıllara kadar yurtiçi üretimle büyümeyi hedefleyen Türkiye bu tarihten sonra dünya ekonomisinde girerek ihracatla büyümeyi amaçlayan stratejiler izlemiştir. Dışa açılma kararıyla birlikte gelen yenilikler, beraberinde yeni bir bankacılık sistemini de ülkemizde kazandırmıştır (Özcan ve Hazıroğlu, 2000: 9). 1980 sonrası yaşanan dışa açılma ile birlikte ekonomide büyüme yaşanmış ve ekonomik yapılanmada bazı ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır. Bunun sonucu olarak 1983 yılında ilk faizsiz finans kurumlarını temsil eden Özel Finans Kurumları kurulmuştur. Bu kurumların kurulmasındaki en temel sebep âtıl kalan fonların İslami esaslara uygun bir şekilde ekonomiye kazandırılmasıdır. Bunun yanında Türkiye’nin üyeliğinin bulunduğu İslam Kalkınma Bankası’nın hedefleri arasında var olan Müslüman ülkelerin birlik olması ve petrol zengini ülkelerin Türkiye’ye kaynak sağlaması amaçlanmıştır (Pehlivan, 2016: 304).

1985 yılında Türkiye’de kurulan Albaraka Türk Finans ve Faisal Finans İslami esaslara göre hizmet veren ilk kurumlardır. Ardından 1989 yılında Kuveyt Türk, 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ve 1995 yılında İhlâs Finans kurulmuştur. İhlâs Finans 2001 yılında yaşanan küresel kriz sonrası iflas etmiş ve faaliyetlerini sonlandırmıştır (Eskici, 2007: 27).

2005 yılında İslami Finans kuruluşları 5411 sayılı Bakanlar Kanunu ile “Katılım Bankası” adını almıştır. Katılım bankaları yayınlanan kanuna göre cari ve katılım hesapları ile fon toplayabilecek ve oluşabilecek kârı ve zararı hesap sahipleri ortak olabilecektir (Serpam, 2013: 8).

Yaşanan bu gelişmelerin ardından kamuda hizmet veren bankalarda İslami Finans alanında şube açarak hizmetlerine başlamıştır. Ziraat Bankası 2014 yılında, Vakıf Katılım Bankası A.Ş. 2016 yılında ve son olarak Emlak Katılım Bankası A.Ş. 2019 yılından itibaren katılım bankacılığı alanında faaliyet göstermektedir.

Türkiye'de 2021 yılı itibariyle 6 tane katılım Bankası faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu bankalar sırayla Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım, Ziraat Katılım Bankası, Vakıf Katılım Bankası ve Emlak katılım Bankasıdır (TKBB).

Tablo 4. Türkiye’de katılım bankacılığı tarihsel gelişimi (URL-4, 2021).

Yıllar	Yaşanan Gelişmeler
1983	Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Finans Kurumları faaliyete geçti.
1984	Albaraka Türk Özel Finans Kurumu’na faaliyet izni verildi
1985	Albaraka Türk Özel Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu faaliyetlerine başladı
1989	Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu kuruldu.
1991	Anadolu Özel Finans Kurumu kuruldu.
1995	İhlâs Finans ve Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı Kuruldu.
1996	Asya Özel Finans Kurumu kuruldu.
1999	Özel Finans Kurumları Bankalar Kanunu’na dâhil edildi.
2000	BDDK kuruldu.
2001	Özel Finans Kurumları Birliği kuruldu.
2005	Özel Finans Kurumları Katılım Bankası olarak değişti.
2011	Kuveyt Türk tarafından ilk özel kira sertifikası ihraç edildi.
2013	Katılım Emeklilik kuruldu.
2014	Endekslere bağlı Borsa Yatırım Fonu kuruldu.
2015	İlk kamu katılım bankası olan Ziraat Katılım Bankası kuruldu.
2016	Vakıf Katılım Bankası kuruldu.
2019	Türkiye Emlak Katılım Bankası kuruldu.

Tablo 4 incelendiğinde katılım bankacılığının doğuşu 1983 yılında İslami esaslara uygun bankacılık işlemlerini gerçekleştirecek olan Özel Finans Kurumları, Bakanlar Kurulu kararı sonucu faaliyete geçmiştir. Albaraka Türk Özel Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu 1985 yılında İslami esaslara uygun işlemlerini gerçekleştirmeye başlayan ilk kurumlardır. 1989 yılında Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu, 1991 yılında Anadolu Özel Finans Kurumu, 1996 yılında Asya Özel Finans Kurumu kurulmuştur. 1995 yılında İhlas Finans Kurumu ve Özel Finans Kurumları Birliği Vakfı kuruldu. Fakat 2001 yılında yaşanan ekonomik krizden İhlas Finans Kurumu etkilenmiş ve 2001 yılında banka feshedilmiştir. 2000 yılında bankaları denetlemek ve düzenlemek amacıyla BDDK, 2001 yılında Özel Finans Kurumları Birliği kuruldu. 2005 yılında Özel Finans Kurumları adını Katılım Bankası olarak değiştirmiştir. 2013 yılında Katılım Emeklilik, 2014 yılında Endekslere Bağlı Borsa Yatırım Fonu kuruldu. 2015 yılında ilk kamu katılım bankası olan Ziraat Katılım Bankası ardından 2016 yılında Vakıf Katılım Bankası ve 2019 yılında Türkiye Emlak Katılım Bankası kurulmuştur (Çokgezen ve Kuran, 2015:2).

3.5. Katılım Bankacılığı Fon Kullandırma Yöntemleri

Konvansiyonel bankacılık fon toplarken ve fon kullandırırken faizi esas alan bankacılık türüdür. Bu bankacılık türünde para ticareti söz konusudur. Konvansiyonel bankacılık fon toplarken ticari hesap ve mevduat hesaplarıyla önceden belirlenmiş faiz oranıyla talep edenlere fon sağlamaktadır. Herhangi bir ortaklık ilişkisi bulundurmaz. Bu bağlamda katılım bankacılığı konvansiyonel bankacılığa bir alternatif olarak doğmuştur (Deran ve Özulucan, 2009: 94-96). Bu bölümde katılım bankacılığı fon kullandırma yöntemleri detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Katılım bankacılığı bireysel bankacılık, ticari bankacılık ve yatırım bankacılığı gibi alanlarda hizmet vermektedir. Katılım bankaları ve konvansiyonel bankalar fon toplama ve fon kullandırma işlemleri bakımından farklılık göstermektedir. Katılım bankaları işlemleri gerçekleştirirken dini hassasiyetlere uygun şekilde gerçekleştirmektedir. Katılım bankaları fon toplama ve fon kullandırma işlemlerini faizsizlik esasına dayanarak yürütmektedir. Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri üç başlık altında incelenmiştir. Bunlar şu şekildedir.

3.5.1. Nakdi Krediler

Nakdi kredi, bankaların kullandığı bir bankacılık ürünüdür. Bankanın farklı şekillerde borçlanarak elde ettiği fonları, yasalara uygun şekilde düzenlemeleri yapılarak borcun ödenmesi hususunda güven duyulan gerçek ya da tüzel kişilere belirli bir fiyata karşılık ve belirli bir sürenin bitiminde geri almak koşuluyla sunulan olanak olarak tanımlanmaktadır (Kaban, 2017: 196). Katılım Bankalarının kullandığı nakdi kredi araçları aşağıda ifade edilmektedir.

3.5.1.1. Murabaha

Katılım bankacılığı uygulamalarından biri olan murabaha sözlükte "artma, kar, ticari kazanç" anlamına gelen ribh kökünden türeyen ve kazandırma, kâr hakkı tanıma manalarına gelen bir kelimedir. Terim olarak ise, bir malın alış fiyatı veya maliyeti üzerine belirli bir kâr koyulup müşteriye maliyet veya alış fiyatı konusunda bilgi verilen satış türünü ifade eder (Durmuş, 2011: 59).

Murabaha ürünün maliyetinin kârlı satışdır. İşlem yapılırken taraflar karşılıklı olarak kâr oranında mutabakata varabilmek amacıyla görüşme yaparlar. Satıcı ürün hakkındaki bilgileri eksiksiz bir şekilde alıcıya aktarmak zorundadır (Çürük ve Parlakkaya, 2017: 236).

Murabaha akdi prensip olarak alımı ve satımı İslam'a uygun olan her türlü malın finansmanında kullanılan bir yöntemdir. Murabaha güven esasına dayanan bir akittir. Bu nedenle satıcı sunduğu mal ve hizmetlerin muhasebesini yaparak müşteriye en saf haliyle maliyeti ve kâr oranını bildirmekle yükümlüdür. Aksi takdirde müşterinin itimadını zedeleyecek herhangi bir şey işlemin gerçekleşmesine engel teşkil eder (Alkış, 2018: 127).

İslami finans uzmanları kâr- zarar ortaklığıyla gerçekleştirilmiş uygulamaları önermiş, murabaha ve diğer ticari uygulamaların kullanılmasını uygun görmemişlerdir. Ancak dünyada ki bütün İslam ülkelerinde yoğun bir şekilde murabaha kullanılmaktadır. Bu ülkelerde murabaha klasik bankaların kullandığı kredi uygulamasına alternatif olarak görülmektedir (Çürük ve Parlakkaya, 2017: 236).

Murabahanın aşamaları şöyledir: Müşteri satın alacağı malı önceden tespit eder. Eğer bankadan vekâlet almış ise akdi gerçekleştirir fakat vekâlet alınmamışsa akit yapılmaz. Müşteri temin etmek istediği ürün için katılım bankasına başvurur. Katılım Bankası ürünün bankanın koşullarına uygunluğunu kontrol eder ve müşterinin oluşacak borcu ödeme potansiyeline dair bir araştırma yapar. Katılım bankası gerekli işlemlerin yapılması için satıcıya sipariş formunu gönderir ve ürünü alabilmesi için müşterisine vekâlet verir. Müşterinin ürünü aldığına dair evraklar katılım bankası ulaştınca, banka satıcıya ödeme yapmaya başlar. Tüm bu işlemlerden sonra katılım bankası taksitli ve bedelli bir şekilde ürünü müşteriye satar (TKBB, 2012; Aktepe, 2021: 54-55).

Aslında murabaha ticari anlamda yetersiz ve tecrübesiz tüketicilerin art niyetli satıcılara karşı korunması amaçlanmıştır. Piyasada pasif olan bireylerin, bu ticaret uygulamasıyla alacağı ürünü daha makul bir fiyatta olması, dolandırıcılığa karşı bu bireylerin korunması ve memnun kalması sağlanır. Bu sebeple bu uygulamanın asıl amacı masum alıcıların, art niyetli satıcılardan korunmasıdır (Çürük ve Parlakkaya, 2017: 236).

Murabaha, yeterli sermayeye sahip olmayan bireyler veya var olan sermayesini karlı bir işte kullanmak isteyen bireyler için kullanılabilir bir akittir (Eğri ve Sağlam, 2020: 199).

Murabahayı diğer akitlerden ayıran bazı koşullar vardır. Bu koşullar şu şekilde ifade edilmektedir. Murabaha akdinde alınacak olan ürünün fiyatının, ürünün satın alınan fiyatının üzerine eklenen kâr oranının, ürünün dini vecibelere uygunluğunun, yapılan işlemlerin gerçek olduğunun müşteriler tarafından bilinmesi gerekmektedir (URL-5, 2022). Dünyada murabaha yöntemi %90 oranında kullanılmaktadır. Günümüzde İslami finasta en çok kullanılan yöntem murabaha yöntemidir. Fakat bu

yöntemin klasik fıkıh anlayışı bakımından pek çok sakıncası bulunmaktadır. Murabaha yönteminin yüksek kâr oranlarına ulaşabilmek için elverişli bir uygulama olmadığı ifade edilmektedir. Bu uygulama özellikle enflasyonist dönemlerde sorun teşkil etmektedir (Bakkal, 2016:7).

3.5.1.2. Mudarebe

Katılım bankalarının kullandığı finansman yöntemlerinden bir diğeri mudarebe yöntemidir. Mudarebe kelimesi "durb" kökünden türemiştir. Kelimenin kökü gitmek, uzaklaşmak ve rızık peşinde koşmak anlamlarına gelmektedir. Bir terim olarak mudarebe ise emek ve sermaye ortaklığını ifade etmektedir (Döndüren, 2008: 28). İslamiyet'in ilk yıllarında kullanılmakta olup Osmanlı Dönemi'nde de karşılaşılan bir yöntemdir.

Emek ve sermaye ortaklığı olarak bilinen mudarebe, İslam dininde helal kabul edilmiş ve insanlar bu yöntemi kullanması hususunda teşvik edilmiştir. Klasik bankaların yöntemi olan faize alternatif bir yöntem olarak kullanılmıştır. Faiz para üzerinden emeksiz bir şekilde gelir elde etmektir. Mudarebe ise ticaret aracılığıyla yapılmaktadır. Ticaret insanların gelir elde etmesi hususunda büyük önem taşımaktadır. Günümüzde miktar fark etmeksizin sermayesi olan insanlar katılım bankacılığı aracılığıyla ortaklıklar yapmaktadır. Yapılan ortaklıklar sonucunda elde edilen kâr müşterilere belli oranlarda dağıtılmaktadır (Alkış, 2018: 126).

Türkiye'de 1985 yılında kurulan katılım bankalarının kullandığı yöntemlerden biri olan mudarebe, bankanın kuruluş yıllarında %20'lik bir kullanım oranına sahipti. İslami finansın kurulmasındaki en temel yöntemlerden bir tanesi mudarebe yöntemi olarak kabul edilmiş ve gelecekte bu yöntemin kullanılması için önerilerde bulunulmuştur. Fakat önerildiği gibi olmamış ve kullanım oranında zamanla azalmalar görülmüştür (Bakkal, 2016: 10).

Günümüzde bu yöntem katılım bankası ve müşterileri arasında gerçekleştirilen bir ortaklık akdidir. Emek sahibi olup imkânı olmayan müşteri, sermayeyi karşılayacak olan katılım bankası ile akdi gerçekleştirir. Akit gerçekleştirilirken kâr oranı hakkında anlaşmaya varılır ve banka kâr oranına dair müşteriye bilgi verir. Mudarebe akdinde asıl amaç her iki tarafın da kâr elde etmesi ve aralarında kârı paylaşmalarıdır. Kâr oranı koşullara bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Ancak taraflar yapılan ortaklıktan sıfır kârla ayrılmazlar (Çelik, 2017: 381). Zarar durumunda ise banka sermayesini müşteri de ortaya koyduğu emeğini kaybetmektedir.

Mudarebe akdinde herhangi bir bağlayıcılık söz konusu değildir. Akit gerçekleştirildikten sonra taraflardan birinin akdi bozması gibi bir durum oluşabilir. Akdi bozan taraf, karşı tarafa akdin bozulduğuna dair bir beyanda bulunması sonucunda diğer tarafın iznine gerek kalmadan akit bozulmuş olur (Çelik, 2017: 384). Katılım bankalarının kullandığı bu yöntem maddi imkânsızlıklar içinde olup yeteneklerini kullanamayan tüm girişimcilere finansman desteği sağlamaktadır.

3.5.1.3. İcara (Leasing)

İngilizce “leasing” kelimesi kiralama olarak ifade edilmektedir. İktisat da kiralama mallara sahip bireylerin belirli bir süre karşılığında başka kişi ya da kurumlara değerlendirmek, çalışmak ve kazandırmak maksadıyla malların kullanım hakkının verilmesidir.

Leasing uygulaması katılım bankacılığı dışında da kullanılan bir yöntemdir. Leasing yatırım yapılacak olan bir malın, leasing şirketi tarafından satın alınıp kullanım hakkının başka bir şirkete devredilme işlemidir. Malı devralan şirket leasing şirketine belirlenen şartlarda, düzenli bir şekilde kira ödemesi yapar. Yapılan anlaşma süresinin sonuna gelindiğinde leasing şirketi malı makul bir fiyata satın alır. Leasing uygulaması şirketlere; KDV ödemesinin %18 yerine %1 üzerinden işlem görmesi ve ödemenin taksitle yapılması, banka limitlerinin kullanılmadan bir mala sahip olunması, taksitle alınan mala ödenen kiraların gider olarak kaydedilmesi gibi avantajlar sağlamaktadır (Şişman ve Şişman, 2017: 147).

Katılım bankasında kullanılan sukuk yöntemi ve leasing yönteminin bazı farkları bulunmaktadır. Leasing yönteminde yatırım yapılacak mal şirket tarafından satın alınırken, sukuk yönteminde var olan malın belirlenen kısmı (%30) şirkete devredilir. Şirket devraldığı %30'luk kısmı menkul kıymete çevirip yatırımcılara satar. Leasing yönteminde kiralama sonucunda kâr oranı malın alındığı fiyatın üzerine eklenerek alınırken, sukuk yönteminde kâr oranı yatırımcıların aldığı hisse oranında belirlenir (Bilen, 2016: 252-255).

Leasing yöntemi ve sukuk yönteminin temel benzerliği, mal sahibi olmak isteyen bireylere taksit seçenekleri sunarak kiralama yöntemiyle kolaylık sağlıyor olmalarıdır.

Yapılan icara ya da leasing anlaşmasında anlaşmada anlaşmanın hangi değer üzerine yapıldığı belirtilir ve tarafların isteklerine bağlı olarak anlaşma süresi bitiminden sonra söz konusu malın mülkiyeti, anlaşmanın sonuna bir madde halinde eklenebilir. Kiralamada söz konusu mallar temel ihtiyaç olan ev ve arabanın yanında üretimde kullanılan vinç, gemi vb. araçlarda olabilir (Şişman ve Şişman, 2017: 146).

Yapılan anlaşmalar kira alınan malın değerine ve kullanım şartlarına bağlı olarak çoğunlukla 5-15 yıllık süre için yapılır. Orta ve uzun vadede kullanılan bir yöntemdir (Türker, 2010: 8). Finansal kiralamada kullanılan mallar bir yıldan daha uzun bir zaman dilimine sahip olmalı ve kiralamada yapılan anlaşmanın bitmesi halinde kullanılan malların zarar görmemiş olması gerekmektedir. Finansal kiralamada söz konusu ürünlerin kullanım haklarının bağımsız bir şekilde geliştirilmesi önemli bir detaydır ve çoğunlukla tüketilecek ürünlerin anlaşmaya konu olmaması gerekmektedir.

Katılım bankaları aracılığıyla kiralama işlemleri gerçekleştirilmektedir. Örnek olarak inşaat sektöründe çalışan bir müteşebbis projelerini hayata geçirebilmek amacıyla bir makine temin etmek istediğini ve makineyi almak için yeterli sermayeye sahip olmadığını varsayalım. Gerekli nakdi karşılamak için katılım bankası makinanın olduğu firmayla faturayı göstererek ilişki kurar ve leasing gereksinimi oluşturulur. Banka söz konusu ürünü kendi alır ve firmaya ödemeyi yapar. Daha sonra ödemeyi taksitlere bölerek müteşebbisin ödemesini başlatır. Banka vade sonunda kişiden aldığı bedel karşılığında ürünün satışını başlatır ve ürünün mülkiyetini müşteriye devreder. Tüm bu işlemlerin sonunda leasing işlemi tamamlanmış olur.

3.5.1.4. Teverruk

Nakit ihtiyacını tedarik etme amacıyla herhangi bir bireyden vadeli olarak temin edilen malı başka bir bireye peşin olarak satmayı ifade etmektedir (Sümer ve Onan, 2015:301). Bu işlem herhangi bir ihtiyaç sonucunda ortaya çıkmayıp, tamamen likidite isteğinden ötürü yapılmaktadır. Ürünü krediyle alan alıcı nakit para karşılığında satış işlemini gerçekleştirir. Fıkıhta, yapılan işleme üçüncü kişi dâhil edilirse bu işlem kabul görmez. Eğer kişi krediyle satın aldığı ürünü, aldığı kişiye geri satıyorsa bu durum İslam hukukuna aykırı bir durum olarak kabul edilmektedir (Çürük ve Parlakkaya, 2017: 372).

2000 yılında Suudi Arabistan da ortaya çıkan teverruk günümüzde İslami finansın kullanıldığı ülkelerde yüksek kullanım oranlarına ulaşmıştır. İslami finansa aykırı bir yöntem olan faizin yerine, nakit gerektiren durumlarda teverruk bir alternatif olmuştur. Ortaya ilk çıktığı dönemlerde yapılandırma ve likidite işlemlerinde kullanılan yöntem zamanla diğer farklı alanlarda da kullanılmıştır. Günümüzde yüksek hacimlere ulaşan teverruk İslam hukukçularına göre ürün olarak kabul edilmediğinden dolayı uygun görülmemektedir. Fakat imkân olmadığı durumlarda bir alternatif olarak kullanılabileceği görüşü de kabul görmektedir (Sancar, 2019: 171).

Katılım bankalarının uyguladığı teverruk yönteminde nakde ihtiyacı olan şahıs satıcıya başvuru yapar. Yapılacak olan işlemler için taraflar arasında mutabakata varıldıktan sonra banka şahsın ihtiyacının karşılanması için sorumluluğunu üstlenir ve gerekli işlemleri yapar. Tüm bunların sonunda şahıs malın bedelinin ödemesini bankaya yapar. Bu işlemin amacı herhangi bir ürüne sahip olmak değil banka aracılığıyla şahsın elindeki ürünü müşteriye ulaştırmaktır (Cebeci, 2019:1).

3.5.1.5. Müşareke

Müşareke akdi birlikte iş yapmak isteyen birden fazla kişinin bir araya gelerek ortaya koydukları belirli miktardaki sermayeyi, oluşacak kâr ya da zararı paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklığa denir (Bayındır, 2005:141). Bu şekilde gerçekleşen ortaklıklarda, sermayesini ortaya koyan kişinin oluşum aşamalarında alınacak her kararda söz hakkı bulunur. Emek sahibi ise emeğiyle birlikte belli bir miktar sermayeyle bu ortaklığa katılmış olur. Böylelikle ortaklık yapan taraflar, farklı oranlarda olmuş olsa da hem emeklerini hem de sermayelerini ortak bir havuzda birleştirmiş olurlar. İşletme sahibinin yönetim için yaptığı katkılar göz önünde bulundurulur ve katkısından dolayı belirli miktar kâr alır. Geriye kalan meblağ ise anlaşılan oranlarda paylaşılır. Zarar durumunda da anlaşılan oranlarda zarar dağılımı yapılır (Bakkal, 2016: 14).

İnsanlar hayatları boyunca ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi bir yaşam sürebilmek için sürekli çalışmışlardır. Sınırsız ihtiyaçlardan ve gelecek kaygısından dolayı insanlar yatırımlarına önem vermektedirler. Fakat bireysel imkânsızlıklar veya ortak ihtiyaçlar insanları bir araya getirmiştir. İslam iktisadında ortaklık ekonomisi olarak da ifade edilen müşareke akdi Hz. Peygamber döneminde sıkça kullanılan bir yöntem olarak bilinmektedir.

Peygamber efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) hem peygamberlik döneminde hem de peygamberlik döneminden sonra ticaret yapmış ve hadisleri ile insanları ticarete de teşvik etmiştir. İbn-i Mace'den rivayet edilen bir hadis-i şerife göre Mekke'nin fethi gerçekleştirilirken eski bir ortağına denk gelen Hz. Muhammed (s.a.v.) ortağından şu sözleri duymuştur: “Cahiliye döneminde benim ortağımdın. Hem de ne kadar hayırlı ortakydın. Ne anlaşmazlık çıkarırdın ne de münakaşa çıkarırdın” (Ersoy ve Doğan, 2019: 386). İslam dininde ortak yapılan işlere önem verilmiş ve yapılan işlerde itimadın olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Katılım bankası müşareke yönteminde ortaklık yaptığı müşterisinin koyacağı sermayenin belli bir miktarının ödemesini kendi bünyesinde gerçekleştirir. Müşteri ise geri kalan meblağı imkânları dâhilinde karşılar. Eğer müşteri gerçekleştirilecek projeyi

üstlenir ve kendi sorumluluğunda gerçekleştirirse işlem sonunda gelirden daha fazla pay alma imkânına sahip olur (Alkış, 2018: 128).

Müşareke gelir dağılımı şöyle yapılmaktadır: müşteri yapmış olduğu iş ve uzmanlığı sebebiyle pay almaktadır. Gelirin kalan kısmı yapılan yatırıma maddi katkısı olan ortaklar arasında, katıldıkları pay oranında adaletli bir şekilde dağıtılır. Ortaklığın zararlarla sonuçlandığı durumda ise kâr paylaşımında olduğu gibi katıldıkları paylara göre zarar dağılımı yapılır. Bu durumda müşteri bütün zararı karşılamak gibi bir durumla karşılaşmaz (Alkış, 2018: 129).

3.5.2. Gayri nakdi Krediler

Gayrinakdi krediler resmi kurum ve kuruluşlara gerçek ve tüzel kişileri temel olarak gerekli koşullara göre düzenlenip yerine getirileceği taahhüt edilerek ve taahhüde aykırı bir durum meydana geldiğinde bedelin banka tarafından ödeneceği güvencesini sağlayan belgelerdir. Bu belgeler akreditifler, aval kabul kredileri, Teminat Mektupları ve Referans Mektupları'dır (Sümer ve Onan, 2015: 301-302).

3.5.3. Fon Toplama Faaliyetleri

Katılım bankacılığı fon toplama yöntemleri özel cari hesaplar ve katılma hesapları altında yapılmaktadır.

3.5.3.1. Özel Cari Hesaplar

Türk lirası ve döviz olarak gerçekleşen arzu edildiğinde kısmen ya da tamamen vazgeçebilme durumu olan ve buna karşılık hesabı oluşturan şahsa anapara haricinde kâr ödemesi yapılmayan fonlardan oluşan hesaplardır. Katılım bankalarında kullanılan yöntemlere göre cari hesaplarda farklı oranlarda gerçekleşen işlem maliyetleri uygulanabilir. Cari hesaplarda kullanılan fonlarda gelir vergisi yükümlülüğü bulunmamaktadır (Sümer ve Onan, 2015: 302). Katılım bankacılığı ve konvansiyonel bankacılıkta cari hesaplar nakdi güvenli saklama, kolay para çekme ve yatırma gibi işlemlerde uygun olması sebebiyle tercih edilmektedir (URL-19, 2022).

3.5.3.2. Katılma Hesapları

Katılma hesaplarına aktarılan fonların değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan kâr ve zarara iştirak etmesi ve bunun karşılığında hesabın ait olduğu şahsa daha önceden belirlenen herhangi bir kazanç sunmayan ve anaparanın geri ödenmesi konusunda bir güvence bulunmayan fonlardan oluşan bir hesaptır (Güngören, 2013: 35).

Katılma hesaplarını aktarılan fonlar için katılım bankaları herhangi bir kâr ya da faiz getirisi garanti etmez veya üstlenmez. Vadenin bitiminde katılım bankasının belirlediği kâr payı bankanın bilgisi dâhilinde paylaşılır. Bu dönemde paylaştırılan kâr payı yatırımcılar için sonraki dönemlerdeki kâr payları için referans olacaktır. Konvansiyonel bankalar vadeli faizi sorunu yaşarken katılım bankasında yatırımcılar vade süresi içinde fonlardan yararlanabildikleri için bu sorunlarla karşı karşıya gelmezler.

Bu tür hesaplarda vade süresi içinde mevcut hesaptan para alınması halinde vade bitiminde bu durum göz önünde bulundurularak kâr payı dağıtımı hesapta kalan paraya göre belirlenir. Vade bitiminde yatırımcı aldığı kâr payı doğrultusunda vergi ödemelerini gerçekleştirir. Katılım bankası bu hesapta müşterisine anapara garantisi vermez fakat her bilanço hesabı sonrasında kâr durumunda anapara garantisi vermese de mevduat sahiplerini zarara da tabii tutmaz. Ancak bu durum günümüzde bankaların faaliyetlerine devam edebilmesi için imkânsız denebilecek bir durumdur (Sümer ve Onan, 2015: 303).

3.6. Sukuk

Sukuk “bir ayn (mal) menfaat, hizmet, belirli bir proje veya yatırımın varlığı üzerinde eşit değerde ki hisseleri temsil eden mali vesikalar” olarak ifade edilmektedir (Durmuş, 2010: 143).

Tahvil, senet, sertifika anlamlarına gelen “sak” kelimesinin çoğulu olan sukuk Arapça kökenli bir kelimedir ve belgeler, sertifikalar anlamlarını ifade etmektedir. Finansal sertifikanın Arapça karşılığı olan sukuk İslami esaslara uygun faizsiz bir tahvil olarak kabul edilmektedir (Söyler, 2012: 27). Sukuk, mülkiyetinde bulunan bir varlığı ve onu kullanma hakkını ifade eder. Sadece parasal bir hareketliliği değil bununla birlikte mülkiyet hakkını da göstermektedir. İşte bu noktada sukuk ve geleneksel tahvil birbirinden ayrılmaktadır. Geleneksel tahlillerde İslam'a uygun olmayan faiz esasına dayanan menkul kıymetler varken, sukuklar da mülkiyet haklarından oluşan menkul kıymetler bulunmaktadır. Sukuk da herhangi bir varlıktan elde edilen gelir söz konusudur. Geleneksel tahvilde borç, sukukta varlık bulunmaktadır (Tok, 2009: 13).

Sukuk İslami esaslara uygun orta ve uzun vadeli sabit ya da değişken getirisi olan bir tahvildir. Sukuk işlemleri ikincil piyasada yapılmaktadır. Sukuk, ödemelerin düzenli yapılması halinde yatırımcılarına sabit ve sürekli bir para akışı sağlanmaktadır. Kâr amaçlı olduğundan dolayı herhangi bir risk bulunmamaktadır.

Geleneksel bankaların kullandığı yöntemlerde yatırımcılar yatırım yaparken ürünlerin türleriyle ve elde edilen gelirin hangi alanlarda kullanıldığıyla ilgilenmezler. Fakat sukukta yapılacak olan yatırımların dini esaslara uygunluğuna önem verilip, uygun olmayan ürün ve yatırımlar için işlem yapılmamaktadır. Sukuk oransal mülkiyeti ifade eder ve sukukun sahibi belli bir zaman dilimi içerisinde oluşabilecek kâr ya da zarar riskini göze almaktadır (Tok, 2009: 14).

Sukuk herhangi bir varlık veya proje üzerinde hak sahibi olma imkânı sağlaması ve elde edilecek gelir konusunda kesin bir miktar garanti etmemesi yönüyle hisse senetleriyle benzemektedir. Fakat hisse senedinde, hisse sahibine yapılan ortaklıkta verilen hak elinde bulunan hisselerin oranıyla doğru orantılı olup belli bir zaman dilimiyle de sınırlı kalmamaktadır. Oysa sukuk, yalnızca konu olan varlık üzerinde hak sahibi olup belirli bir zamana tabii tutulmaktadır (Yılmaz, 2014: 83).

2002 yılında Malezya’da gerçekleştirilen sukuk ihracı dünyadaki ilk uygulama olarak kabul edilmektedir. 500 milyon dolar ile yapılan ilk ihracın, %51’i Asya, %15’i Avrupa ve %4’ü Amerika’da satılmıştır. Yalnızca İslam ülkelerinde değil küresel piyasalarda yatırım aracı olarak kullanılmıştır (Tok, 2009: 22).

Türkiye’de sukuk uygulamaları 2010 yılında başlamıştır. Türkiye’nin bu alanda yaptığı ilk çalışma 2010 yılında Resmî Gazete’de yayınlanan “Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” olmuştur. Bu tebliğden sonra Sermaye Piyasa Kurulu (SPK) kira sertifikaları ile ilgili düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelerle birlikte kira sertifikaları aracılığıyla bankacılık sektörüne fon imkânı sağlanmıştır (Büyükkakın ve Önyılmaz, 2012: 11). 2013 yılında yayınlan tebliğ kaldırılmıştır. 2012 yılında Hazine Müsteşarlığı’nın piyasaya kira sertifikası sürme yetkisi veren T.C. 6327 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. İslam İş Birliği Örgütü’nün yaptığı araştırmalar sonucunda İslami finansın diğer ülkelere oranla Türkiye’de daha çok ilgi gördüğü ortaya çıkmıştır. Bu sebeple sukuk uygulamalarının yüksek oranlara ulaşacağı düşünülerek 2013 yılında ilk hazine sukuk ihracı yapılmıştır. Bu ihraç yüksek oranda rağbet görmüş ve 8 milyar dolarda işlem tamamlanmıştır (Erdem, 2014: 1). Aşağıda güncel sukuk ihraç hacimleri verilmiştir.

Tablo 5. Sukuk ihraç hacimleri tablosu (URL-6, 2020).

Tarih	Tüm Bankalar (TL)
2010	0
2011	0
2012	0
2013	520112774
2014	870118050

Tablo 5. (Devamı)

Tarih	Tüm Bankalar
2015	2574091000
2016	3358613800
2017	7208000000
2018	20537874047
2019	40483695953
2020	38027280000

Tablo 5 incelendiğinde 2010, 2011 ve 2012 yıllarında herhangi bir sukuk ihracı yapılmadığı görülmektedir. İlk sukuk ihracı 2013 yılında 520 112 TL olarak gerçekleştirilmiştir. Akabinde 2014 yılında 870 118, 2015 yılında 2 574 091 TL, 2016 yılında 3 358 613 TL, 2017 yılında 7 208 000 TL sukuk ihracı yapılmıştır. 2018 yılı itibariyle sukuk ihracında büyük oranda artış yaşanmış ve ihracat 20 573 874 TL'ye ulaşmıştır. Globalleşen dünyada sukuk en fazla Malezya'da kullanılmakta ve kullanılma potansiyeli de zamanla artmaktadır. Yaşanan likidite sıkıntısı sukuk yoluyla atıl kalan varlıkların ekonomiye kazandırılmasını sağlamıştır. 2018 yılında yaşanan artışın %64'lük kısmı Malezya'ya aittir. Gelişen ve globalleşen dünyayla birlikte sukuk ihracat hacimleri de büyüyerek devam etmektedir (Yeşilyaprak, 2019: 393). 2019 yılında 40 483 695 TL olan sukuk ihracat hacmi 2020 yılında 38 027 280 TL olmuştur.

3.6.1. Sukuk çeşitleri

a. Mudarabe sukuku: Eşit değerdeki payları ifade eden, tam mülkiyet haklarının bulunduğu, alıcıların işlemlerinin kayıt altına alındığı ve edilen gelirin hisselerin paylarına göre dağıtıldığı bir yatırım aracıdır. Mudarabe sukukunda sertifikayı ihraç eden şahsa mudarip denir. Fon sağlayanlar da sermayedardır (Söyler, 2012: 29).

b. Müşareke sukuku: Var olan bir projenin finansmanını sağlamak amacıyla bünyesinde sukuk bulunduranlar ve anlaşma için ortaklık yapanlar projenin ya da gerçekleştirilen çalışmanın yetkili isimleri olurlar. İkincil piyasalarda işlem gören müşareke sukukunda yatırımlarda kullanılabilir olan varlığın mülkiyetini gösteren sertifikalar ihraç edilmektedir (Söyler, 2012: 30).

c. Selem sukuku: Selem sukukunda malın fiyatını temin etmek amacıyla eşit değerdeki ihraç edilen belgeleri ifade etmektedir. Biriken sermaye ile ihraç edilen ve belgeleri olanlar satın aldıkları malların sahibi olurlar. Bu durumda belgeleri alıcıya ulaştıran şahıs satıcı, üyelerde alıcı durumundadır. Arada oluşan üyelik ücretleri de malların bedeli olarak temin edilmektedir (Tok, 2009: 21).

d. Murabaha sukuk: Murabaha yöntemi ile satılacak olan malların fiyatlarını finanse etmek için oluşturulan eşit değerlerdeki senetleri ifade etmektedir. Senetlerin kullanımı, sukuk yatırımcısının mülkiyetine geçer. İhraç gerçekleştirilirken oluşan bedel malın değerini gösterir. Bu işlemde sukuku ortaya çıkaranlar satıcı, alanlar ise yatırımcı durumundadır (Durmuş, 2012: 145).

e. İstisna sukuku: Sertifikaya sahip şahısların mülkiyetlerin de bulunan malların temini ve gerekli olan fonların finansmanı için ihraç edilen, aynı değere sahip sertifikalardır. Sukuku olan şahıs, malın sahibi olur ve ürünün satış bedelini hak eder. İstisna sukuku yoğun olarak alt yapı projelerinde kullanılmaktadır (Söyler, 2012: 31).

3.7. Katılım Bankacılığı Sisteminin Avantajları

Milli gelir seviyeleri yüksek ve finansal kaynak fazlası olan Körfez ülkeleri Türkiye'ye fon imkânı sunmaktadır. Orta Doğu'da petrol kaynakları olan ve bu kaynaklarla zenginleşen ülkelerle kurulan ilişkiler, bu ilişkilerle de ortaya çıkan menfaatler ticari hayata canlılık kazandırmıştır. Katılım bankaları mal ve hizmetlerinin alımlarını faturalandırıp fonladıkları için piyasadaki resmi olmayan ticaretinde önüne geçmiş olurlar. Söz konusu durumda, vergi gelirlerinin artmasına sebep olmaktadır. Yine faturalandırılmayan mal ve hizmetler alınırken taksit yapıldığı için firmaların kullandığı finansman mekanizması disipline edilmiş olur. Konvansiyonel bankalarda bu durum herhangi bir faturaya tabii tutulmadan yapılmaktadır.

Katılım Bankalarında kullanılan fonlar projeleri dayandırıldığı taksitlere bölüdüğü için firmaların bu süreci takip etmeleri daha kolay olmaktadır. Bu sebeple bilanço dönemlerinin finansal tablolara aktarılması bakımından daha az yük yüklenilmiş olunur. Herhangi bir kriz durumunda katılım bankaları konvansiyonel bankalardan farklı olarak kredileri geri çağırma işlemi yapmazlar. Bu durum orta ve küçük işletmelere kriz dönemlerinde %90 oranında risklerden korur. Katılım bankalarına fonlama planı ve taksitlendirme işlemleri ticaretin başında belirlenir. Bu durum firmanın kredi de oluşacak maliyeti ticaretin başında bilme imkânı sunar ve belirsizlikleri ortada kaldırır. Kredi kullanımı olduktan sonra herhangi bir maliyet değişikliği söz konusu olamaz. Ülke içinde yaşanan ekonomik etkenler, faizin değişiklik göstermesi ve siyasi olaylar maliyette bir değişikliğe sebep olmaz. Her şartta kredi maliyeti sabit kalmak zorundadır. Katılım bankaları yaşanan aksaklıklar da daha etik davranır. Kredinin ödenmemesi durumunda takibi alınma suresini 90 gün uzatarak müşterilerine tolerans tanımaktadır. Katılım bankaları faize duyarlı bireylerin tasarruflarının âtil kalmayıp ekonomiye kazandırılmasını sağlar. Son dönemlerde altın, gümüş, platin hesabı ve

sukuk ihraçları yaparak ekonomiye katkıda bulunmaktadırlar. Katılım bankalarında açılan gerçek hesaplarda 100 000 TL ve karşılığı döviz cinsine kadar olan tutar devletin garantisindedir ve 5411 sayılı kanun gereğince Bankacılık Kanunu kapsamındadır. Katılım bankaları İslam'a uygun olarak işlem yaptıkları için konvansiyonel bankaları oranla daha etik ve insani değerleri değer veren bankalar olarak bilinmektedir (Sümer ve Onan, 2015: 305).

3.8. Katılım Bankacılığı Sisteminin Dezavantajları

Katılım bankaları müşterilerine herhangi bir faiz getirisi sunmadıkları için yatırımcılar açısından yaşanan bir belirsizlik söz konusu olmaktadır. Katılım bankaları taksitlendirmelerde nakdi fonlama yöntemini kullanmaktadır. Vadesi uzun olan kredilerin kullanımlarında bankalar bu kredilerden elde ettikleri kârı uzun vadede tahsil eder. Oluşan kârı paylara bölerek yatırımcılara dağıtır. Bu sebeple konvansiyonel bankaların dağıttığı kâr oranları katılım bankalarına göre daha yüksektir.

Katılım bankalarında oranlarda artış durumu söz konusu olduğunda kâr oranları daha uzun sürede değişir. Bunun nedeni ise konvansiyonel bankacılıkta taksitlendirilmiş kredinin yerine kısa sürede tahsil edilen faiz ve fonlama yöntemlerinin var olmasıdır. Tüm bunların yanında devlet mevduat sahiplerine yüksek faiz oranı imkânı sunmaktadır. Türkiye ekonomisinde mal ve hizmet alımları resmi olmayan bir şekilde yapılmaktadır. Katılım bankaları ise fatura kesebilecek mal ve hizmetleri fonlamaktadır. Resmi olmayan alımlarda banka, firmanın notu yeterli olması halinde bile fonlama yapmaz. Konvansiyonel bankalara nazaran katılım bankalarının fonlamalarda ki işlem süresi daha uzundur. Bunun sebebi ise fonlamaların fatura karşılığında yapılmasıdır (Sümer ve Onan, 2015:306).

3.9. Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Karşılaştırılması

Kâr, toplam gelirin toplam maliyeti aşması sonucu ortaya çıkan fark olarak tanımlanır (Çobanoğlu, 2013: 79). Kâr üretim yapılırken emekleriyle birlikte sermayenin herhangi bir ürünün nakde, nakdin ürüne ya da farklı hallere dönüştürülmesi, başka bir ifade ile bu mübadele süresinde yapılan işlemler sonucunda var olan varlıkların toplum için oluşturulan pozitif değer de emek ve sermayeye verilen paydır (Sümer ve Onan, 2015: 303).

Faiz kelimesi Arapça da riba kelimesinin karşılığıdır. Riba kelimesi bir şeye ilave ve zam yapmak anlamlarında kullanılmaktadır. Teknik olarak ifade edersek, borç

verenin anaparaya eklediği muayyen miktardaki zammın borçlu tarafa yüklenmesidir (Çobanoğlu, 2013: 57).

Faiz kavramı âlimler tarafından farklı şekillerde ifade edilmiştir. Bu konuda Prof. Dr. Seyyid Kutup:

“Faiz, borçlunun emek ve etinden koparılan haram bir fazlalıkla beraber verilen malın geri alınmasıdır.” demiştir. Ebul-Ala El- Mevdudi de *“Faiz kelimesi(riba) malın yahut paranın anapara (kapital) üzerinden çoğalması, üremesi anlamındadır. Anaparanın üzerine artma olarak konan her fazlalığa faiz denilmektedir.”*

şeklinde açıklamıştır. Yusuf el-Kardavi *“Faiz, hiçbir güç ve işe dayanamayan sermayeleri kabartan bir yoldur.”* tanımlamasını yapmıştır. Son olarak da Aristo *“Faiz, paranın adına var olduğu şeyin bir ürünü değil paranın kendisinden çıkan bir kazançtır.”* diyerek faiz kavramın farklı bir tanım getirmiştir (Çobanoğlu, 2013: 58).

Konvansiyonel bankalarda faiz, katılım bankalarında kâr payı kullanılmaktadır. Kâr payı ve faiz karşılıklı değerlendirildiğinde faiz, herhangi bir alım satım olmadığı bilinmektedir. Borcu olan şahıs aldığı borcu vade bitiminde anlaşma yaptığı şartlara göre, aldığı borcun türünden ya da farklı bir türden üstüne fazlalık ekleyerek geri ödemeli. Faiz alan kişi vade bitiminde anaparasının haricinde ne kadar faiz ödeyeceğini bilmektedir. Kâr payı, yapılan üretimde emek ve sermayenin paradan mala, maldan paraya ya da farklı bir hale çevrilmesidir. Kısaca bir değişim sürecinde varlıkların işletilmesi ve bunun sonucunda elde edilen iktisadi varlıklarda toplum için oluşturulan pozitif değer açısından emek ve sermayenin aldığı paydır. Kâr payında sermaye sahibi sermayesinin miktarını söyler ve işlem sonucunda nasıl bir neticeyle karşılaşacağını bilemez. Sermaye sahibi oluşabilecek sonuçlara katlanmak zorundadır. Faiz ve kâr payı arasındaki farklardan bir tanesi, faizin bilinmeyen bir gelirin getirisi, kâr payı ise var olan ve miktarı bilinen işlemlerin getirisidir (Güngören, 2011:34).

3.10. Kâr Payı ve Faiz Arasındaki Farklar

Konvansiyonel bankalarda sermaye sahibi vade başında anaparayla birlikte ne kadar faiz ödemesi yapılacağını bilir. Yani faiz oranı vade başında kesinlik kazanmış olur. Kâr payı vade bitiminde yapılan işlemler sonucunda netlik kazanır. Sermaye sahibinin alacağı pay yapılan girişimler sonucunda belli olur ve sermaye sahibi doğabilecek sonuçlara boyun eğmek durumundadır. Katılım bankalarında oluşturulan havuzlarda toplanan fonlarla elde edilen gelirler müşterilere kâr payı olarak ödenir.

Fakat konvansiyonel bankalar bankanın bünyesinde gerçekleştirdiği işlemlerden elde ettikleri gelirlerle müşterilerine faiz ödemesi yapar (TKBB, 2013: 29-30).

Kâr payı, belirli bir emek karşılığında ortaya çıkmış, işlem yapılan varlığın cinsinin bilindiği bir gelirdir. Faiz ise ortada herhangi bir emeğin olmadığı hak edilmemiş bir gelirdir (Coşkun, 2008: 69). Katılım bankalarının fonlarda sağladıkları kâra göre müşterilerine ödenecek kâr payı belirlenirken, konvansiyonel bankalarda faiz, elde edilen kâra göre belirlenmez. Bankanın çok ya da az kâr etmesi faiz oranını değiştirmez çünkü miktar vade başında belirlenmiştir. Katılım Bankası'nın kâr payı herhangi bir kredinin parasal karşılığı olmayıp arada bir mal ya da hizmet alımı ve satımının sonucunda oluşurken, konvansiyonel bankalarda mutlaka bir parasal karşılık, borç ilişkisi bulunmaktadır (TKBB, 2013: 29-30).

3.11. Katılım Bankaları ve Konvansiyonel Bankaların Fon Kullandırma İşlemindeki Kredi ve Ticaret Arasındaki Farklar

Katılım bankaları bir ticaret yöntemi kullanarak müşterilerinin ihtiyaçları doğrultusunda satıcıdan peşin aldıkları ürünleri müşterilerini kâr ekleyerek vadeli satış yaparken, konvansiyonel bankalar müşterilerine kredi imkânı sağlarlar. Bu bankacılık türünde herhangi bir ürünün alınması ya da satılması söz konusu değildir.

Katılım bankalarının ticaret anlayışında banka ödemelerini müşteriye değil, satıcıya hazırladığı fatura ile ödemelerini yapmaktadır. Banka ve müşteri arasında bir alım satım akdi yapılır. Konvansiyonel bankalar ödemeyi direkt olarak müşteriye yapmaktadır. Bu bankalarda yapılan akit müşteri ve banka arasında borç para verme şeklinde gerçekleşir

Katılım bankaları herhangi bir proje olmadan ticaret yöntemini kullanmaz, mutlaka bir ürünün alımı ve satımı olmalı. Konvansiyonel bankalarda ise amaç müşterin ihtiyacının giderilmesidir. Herhangi bir mal alım satımı yapılması gerekmez (TKBB, 2013: 10).

4. TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM BANKALARI VE KAMU KATILIM BANKALARININ SEKTÖRE GİRİŞİ VE ETKİLERİ

Katılım bankacılığı sistemi, İslam dinine mensup ve faiz hassasiyeti bulunan bireylerin âtil fonlarını ekonomiye kazandırılması adına alternatif bir yol sunmaktadır.

4.1. Yöntem ve Kaynak Tanıtımı

Bu çalışmanın amacı kamu katılım bankalarının katılım bankacılığı sektörüne geçişi ve geçişinden sonra sektörde nasıl sonuçların meydana geldiğinin araştırılmasıdır. Araştırmayı üç ana bölüm oluşturmaktadır.

Birinci bölümde bankacılığın tanımı, tarihi ve ülkemizde bankacılık sisteminin tarihi ve mevcut yapısı ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde katılım bankacılığı, katılım bankacılığının tarihi ve kullanılan yöntemler anlatılmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise konvansiyonel bankacılık ve katılım bankacılığının karşılaştırılması, kamu katılım bankalarının katılım bankacılığı sektörüne geçişinden sonraki etki incelenmiş ve sonuçları ortaya konulmuştur.

Araştırmamı yaparken mevcut verilere ulaşarak güncel tablolar oluşturdum. Katılım bankacılığı sektöründe bulunan verileri TKKB VE TBB kuruluşundaki güncel verilerden yararlanarak verileri tezimde sundum.

4.1.1. Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)

2005 yılında 5411 sayılı bankacılık kanunuyla Özel Finans Kurumları bugünkü adı olan TKBB unvanını almıştır.

TKBB 2001 yılında 4389 sayılı bankacılık kanunuyla Özel Finans Kurumları adıyla kurulan kamu kurumu statüsünde bir kuruluştur. Yönetim merkezi İstanbul'da bulunmaktadır. Türkiye de faaliyetlerini sürdüren üçü özel katılım bankası üçü kamu katılım bankası olmak üzere toplamda altı banka TKBB'nin üyesidir.

TKBB'nin kuruluş amacı serbest piyasa ve tam rekabetçi piyasada bankacılık düzenlemelerinde bulunan kurallar ışığında katılım bankalarının haklarını korumak ve faydalarını gözetmektir. Büyüyen bankacılık sisteminin sorunsuz ilerlemesi, bankacılık iş kolunun gelişmesi, piyasadaki rekabet gücünün artmasına yönelik çalışmaların yapılması, piyasadaki haksız rekabetin ortadan kaldırılması ve daha güvenli ve adaletli bir piyasa düzeni oluşturulması amaçları arasında yer almaktadır.

4.1.2. Türkiye Bankalar Birliği (TBB)

TBB 1958 yılında bankacılık kanununun 79 maddesinde yer alan hükümlere göre kamu kurumu niteliğinde kurulmuş bir kuruluştur. Yönetim merkezi İstanbul'da bulunmaktadır.

TBB'nin kuruluş amacı serbest piyasa ve tam rekabetçi piyasada bankacılık düzenlemelerinde bulunan kurallar ışığında katılım bankalarının haklarını korumak ve faydalarını gözetmektir. Büyüyen bankacılık sisteminin sorunsuz ilerlemesi, bankacılık iş kolunun gelişmesi, piyasadaki rekabet gücünün artmasına yönelik çalışmaların yapılması, piyasadaki haksız rekabetin ortadan kaldırılması ve daha güvenli ve adaletli bir piyasa düzeni oluşturulması amaçları arasında yer almaktadır

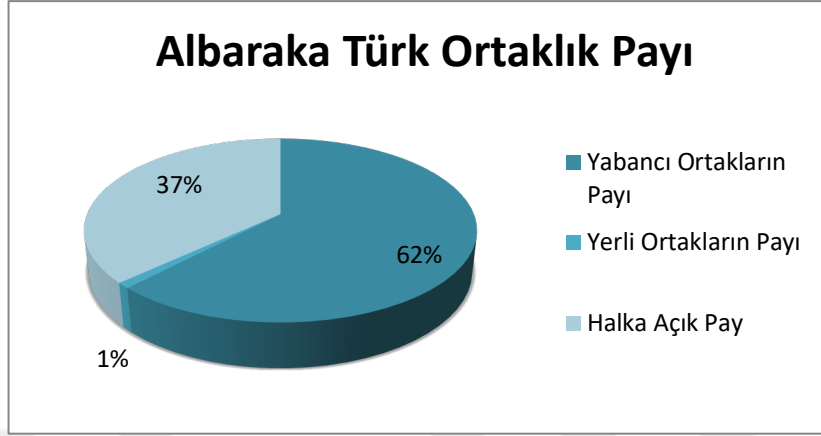
4.2. Özel Katılım Bankaları

4.2.1. Albaraka Türk A.Ş.

Türkiye'de faizsiz bankacılığa öncülük eden Albaraka Türk A.Ş. 1984 yılında kurulmuştur ancak aktif olarak 1985 yılında Özel Finans Kurumları adıyla faaliyetlerine başlamıştır. Albaraka Türk A.Ş. otuz yıldan daha uzun süredir Türkiye'de hizmet vermektedir. 1988 yılında finansal kiralama işlemlerine başlayan banka 1998 yılında Visa ile yaptığı anlaşma sonucunda müşterilerine kredi kartı kullanma imkânı da sunmuştur. Türkiye dışında ilk şube 2011 yılı itibariyle Irak Erbil de açılmış ve 350 milyon dolara tekabül eden murabaha sendikasyonu ile piyasadaki en yüksek tutarda işlem gerçekleştiren banka olmuştur (Sümer, 2017: 47).

Gelişen ve değişen dünyada bankacılık sistemleri üzerinde dünya çapında değişiklikler yaşanmıştır. Albaraka Türk bu değişikliklerden hareketle vizyon ve misyonunu yenileme ihtiyacı hissetmiştir. Bu sebeple bankacılık hizmetlerini üst seviyeye çıkarmak, personel ve müşteri memnuniyetini artırmak için SIMURG adı verilen bir dönüşüm projesi oluşturulmuştur. Bu projenin adı SIMURG hikâyesinden esinlenerek belirlenmiştir. SIMURG kelime manası olarak "otuz kuş" anlamına gelmektedir. Hikâyede verilen otuz kuş bankayı temsil etmektedir. Hikâye, otuz kuşun yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen pes etmediğini, mevcut koşullarda her daim en doğru yolu bularak hedefe ulaştığını vurgulamaktadır. Bankada bundan ilham alarak vizyonunu oluşturmuştur. Albaraka Türk'ün çocuklar için oluşturduğu hikâye platformu bulunmaktadır. Bu platform da sunulan 20. kitap SIMURG: Kaf Dağı'na Yolculuk'tur (Yahşi, 2014: 6-14).

Şube sayısını 2017 yılında 220'ye çıkaran Albaraka Türk aynı yıl Islamic Finance New dergisi tarafından Türkiye'nin en iyi katılım bankası seçilmiştir (Albaraka Türk A.Ş., 2021).

Şekil 1. 2021 Yılı Albaraka Türk ortaklık oranları (URL-21, 2021).

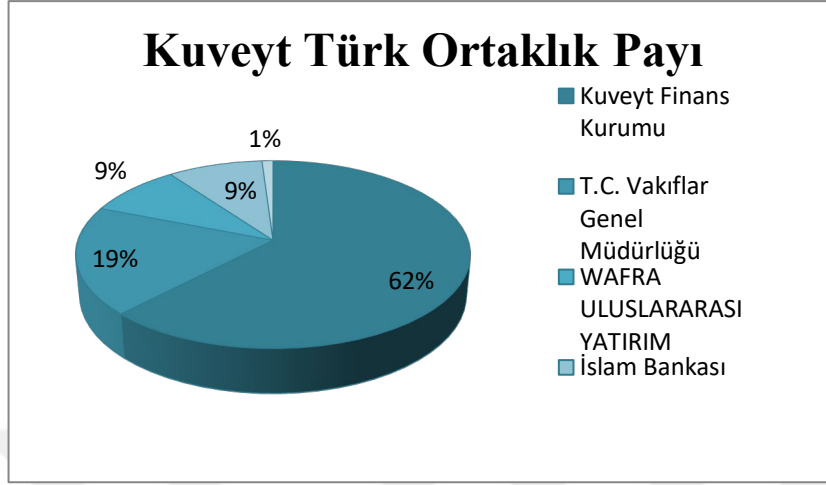
Albaraka Türk katılım bankası 2021 yılı ortaklık oranları incelendiğinde yabancı ortakların payının %62.12 olduğu, yerli ortakların payının %0.98 olduğu ve son olarak halka açık ortaklık payının ise %36.90 olduğu görülmektedir.

4.2.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Kuveyt Türk Katılım Bankası 1989 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın onayıyla Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. adıyla Özel Finans Kurumu statüsü altında faaliyetlerine başlamıştır. Diğer Özel Finans Kurumları gibi faaliyet gösteren banka 1999 yılında 4389 sayılı Bankacılık Kanuna tabi olmuştur. 2006 yılında ise günümüzde hala kullanılmakta olan Kuveyt Türk katılım Bankası ismini almıştır (Sümer, 2007: 49). Kuveyt Türk katılım Bankası 2007 yılı itibariyle altın borsasına dâhil olmuş Altın Günleri, Altın Hesapları ve Altın Veren ATM gibi ürün ve hizmet oluşturarak kullanıcılarının hizmetine sunmuştur. 2007 yılında İstanbul Altın Borsasına, 2011 yılında Londra Külçe Piyasa Birliğine kabul edilmiş ve Şanghay Altın Borsasına 2011 yılında kabul edilen ilk Türk kurum olarak kayıtlara geçmiştir.

2010 yılında sukuk ihracı gerçekleştirmeye başlayan banka, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yürütülen altına dayalı kira sertifikalarına öncülük etmektedir. Bununla birlikte ülkemizde bulunan güneş enerji santrallerine, köprü ve otoyol çalışmalarına, Çanakkale Köprüsü ve Niğde-Ankara Karayolu'na yapım aşamasında destek vermiştir. 2017 yılında genç girişimcilerin fikirlerini, projelerini kısa sürede hayata geçirebilmeleri adına Lonca Girişimcilik Merkezi Kuveyt Türk tarafından

kurulmuştur. Kuveyt Türk bu sistemle girişimcilere yurt dışında yapılan yarışmalara katılarak ülkemizi temsil etme imkânı sunmaktadır. Her yıl üç farklı dönemde değerlendirme yapılarak toplamda 30 girişimci desteklenmektedir.

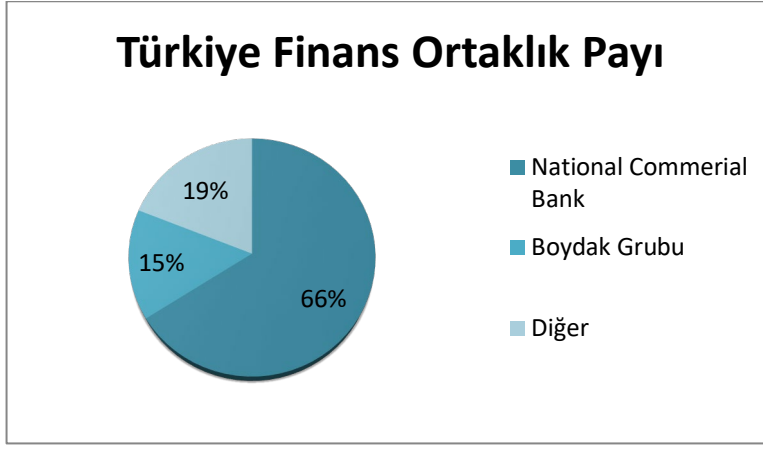
Şekil 2. 2022 Yılı Kuveyt Türk ortaklık oranları (URL-20, 2022).

Kuveyt Türk katılım bankası 2022 ortaklık payları incelendiğinde Kuveyt Finans Kurumu'nun ortaklık oranının %62.24 olduğu, T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün ortaklık oranının %18.72 olduğu, Wafra Uluslararası Yatırım ve İslam Kalkınma Bankasının ortaklık oranının % 9 olduğu, diğer ve Gerçek Tüzel Ortaklıkların ortaklık payının ise %1.04 olduğu görülmektedir.

4.2.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

Türkiye Finans katılım Bankası Anadolu Finans ve Family Finans bankalarının bir araya gelmesi sonucunda kurulmuş ve 2005 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Rekabet üstünlüklerini arttırmak ve güç birliği yapmak için iki banka birleşmiştir. 2005 yılında bankanın unvanı BDDK tarafından Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

2008 yılında National Commercial Bank (NCB) bankanın yüzde 60'lık payını satın alarak bankaya ortak olmuştur. Bunun üzerine 108 şubesi bulunan bankasının şube sayısı 137'ye ulaşmıştır. 2015 yılında ise yurtdışında ilk şubesini Bahreyn'de açarak halkın hizmetine sunmuştur (Akay, 2018: 54).2020 yılında National Commercial Bank, Samba Financial Group ile birleşme kararı alarak 2021 yılında birleşme işlemini gerçekleştirmiştir. Bunun üzerine National Commercial Bank unvanını Saudi National Bank olarak değiştirmiştir. Nisan 2020 itibariyle Saudi National Bank Türkiye Finans katılım bankasının %67.03 hissesini satın alarak bankanın en büyük ortağı olmuştur.

Şekil 3. 2005 Yılı Türkiye Finans ortaklık oranları (URL-19, 2022)

4.3. Kamu Katılım Bankaları

4.3.1. Ziraat Katılım Bankası

Kamuda kurulan ilk Katılım Bankası olarak bilinen Ziraat Katılım Bankası 2014 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Banka kurulurken sermayesinin tamamı Türkiye Cumhuriyeti hazinesi tarafından karşılanmıştır. BDDK'nın 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. Ziraat Katılım Bankası'nın sektörü dâhil olmasının amacı yurtiçinde ve yurtdışında fonlarını yatırımla değerlendirmek isteyen bireylere bir kamu Bankası olarak yatırım imkânı sunmaktadır.

Şekil 4. 2015 Yılı Ziraat Katılım ortaklık oranları (URL-22, 2021).

4.3.2. Vakıf Katılım Bankası

Vakıflar Osmanlı döneminde insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan kuruluşlardır. İhtiyaçlar dönemlere göre değişiklik göstermiş olsa da temel alınan kurallar Kuran'ı Kerimde geçen ayetlerdir (Özcan, 2003: 3). Osmanlı'da vakıflar bağışların şekline göre değişiklik göstermektedir. Vakıflar elinde bulunan varlığın

durumuna göre gayrimenkul vakıflar ve menkul vakıflar olarak iki sınıfa ayrılır. Kira getirisi olan varlıklar gayrimenkul vakıflar olarak adlandırılırken para vakıfları menkul vakıflar olarak adlandırılır (Kayahan vd., 2016: 73).

Para vakıfları Osmanlı Devleti'ne özgü bir model olarak bilinmektedir. Vakıflar katılım bankacılığı işleyişiyle benzerlik gösterdiğinden dolayı faiz korkusuyla insanlar vakıfları kullanmakta tereddüt etmiştir. Belirli bir dönem devam eden para vakıflarına Rumeli Kazaskeri Çivicizade karşı çıkmıştır. Bunun üzerine âlimler arasında çıkan tartışmalar taşınır ve taşınmaz malların vakfa vakfedilmesi konusunda olmuştur. Bunun üzerine nakit paranın vakfa vakfedileceği sonucuna varılmış ve para vakıfları kanunlaşarak toplumda kabul görmüştür (Kayahan vd., 2016: 74).

Osmanlı devletinin son dönemlerine kadar para vakıfları devam etmiştir. Cumhuriyetle birlikte vakıflar kurumsal bir oluşum içerisine girmiş ve 1920'de Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti'ne devredilen para vakıfları 1924'de Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. 1954 yılında 6219 sayılı Özel Kanunla Türkiye Vakıf Bankası kurulmuştur (Kayahan ve Görkaş, 2009: 216).

Osmanlı kadı sicil kayıtlarına göre Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne geçiş yapan dört bine yakın vakıf paraları 1954 yılında kurulan Vakıflar Bankası'nın sermayesine aktarılmıştır. Bu bağlamda Vakıflar Bankası Osmanlı Dönemi'nde ki para vakıflarının devamı niteliği taşımaktadır (Öztürk, 2019: 36-40).

Vakıf Katılım Bankası tamamı T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından para vakıfları sermayesiyle kurulmuş ve Resmî Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarihli 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuştur. BDDK'dan 17.02.2016 tarihinde faaliyet izni almış ve Türkiye'de bankacılık faaliyetlerine başlamıştır (Sümer, 2018: 55).

4.3.3. Emlak Katılım Bankası

Millî mücadele yıllarında yaşanan sıkıntıların ardından insanlara kredi sağlamak ve her türlü maddi destek verebilmek amacıyla 1926 yılında Emlak ve Eytam Bankası ismi ile kurulmuştur. Kurulduğu dönemde önemli projeler olan Yeni Meclis Binası, Merkez Bankası ve Türk Ocağı Binası gibi yapıların inşa edilmesine destek vermiştir. Türkiye tarihinde ilk konut projesi olarak kabul edilen Bahçelievler Konutları'nın finansman modelini oluşturmuştur. Bunun akabinde ülkemizde gerçekleşen birçok konut projelerine ve istihdama katkı sağlamıştır. 2019 yılında BDDK'dan alınan faaliyet izniyle Emlak Bankası katılım bankacılığı çatısının altına girmiş ve Emlak Katılım Bankası adı ile hizmet vermeye başlamıştır (URL-24, 2022).

4.4. Kamu Bankalarının Katılım Bankacılığına Etkisi

Ülkemiz bankacılık sektöründe geçmiş yıllarda kritik dönemler atlatmıştır. Bu sebeple kamu bankaları bankacılık sektöründe önemli bir yere sahiptir. Devlet bu dönemlerde piyasaya olumlu yönde müdahaleler yaparak piyasayı dengede tutmayı amaçlamaktadır. Konvansiyonel bankacılık sistemi devletin himayesi altında uzun zamandır faaliyetlerine devam eden bankacılık sistemidir.

Katılım bankacılığında yaşanan gelişmeler, ülke ekonomisine ve finans piyasalarına katkı sağlayıp, faize duyarlı bireylerin tasarruflarının sektör içinde daha aktif kullanılması, finansal alanda büyüme yaşanması ve sektörün geleceği bakımından önem ifade etmektedir (Ersoy ve Süner, 2018:171).

Katılım bankacılığı sistemi ülkemizde 1985 sonrası oluşmaya başlamıştır. Yeni bir oluşum olan sistem kurulduğu yıllarda bilinirlik ve güvenilirlik açısından beklenen düzeye ulaşamamıştır. Devletin bu alanda herhangi bir yatırım yapmamış olması ve öncesinde yaşanmış olan bankacılık krizleri insanların bu alanda güven problemi yaşamasına sebep olmuştur. Bu alanda Kutval (Kutval, 2014) yılında yapmış olduğu katılım bankacılığının dünyada ve Türkiye’de ortaya çıkışı ve gelişimi adlı anket çalışmasında %73 oranında katılım bankalarının kendilerini tam manasıyla ifade edemedikleri sonucuna ulaşmıştır (Kutval, 2014). Fakat 2015 yılında devletin Ziraat Katılım Bankası’nı ve Vakıf Katılım Bankası’nı kurmuş olması sektöre olan bakış açısını değiştirmiştir. Bunların akabinde 2019 yılında kurulan Emlak Katılım Bankası da kamu katılım bankalarının sektördeki payını artırmakla birlikte insanların güveninin kazanılmasına ve bilinirliğinin artmasına sebep olmuştur (Akay, 2018: 55-56).

Katılım bankacılığı sektörüne kamunun dâhil olmasının sebepleri arasında 2025 yılı için %15 oranında aktif büyüklük payı alınacak olması ve 10. Kalkınma Planı’nda ifade edilen hedeflerin gerçekleştirilmesi sıralanmaktadır. Kamunun katılım bankacılığına dâhil olmasının faydaları olarak, faizsizlik prensibinin insanlara daha iyi aktarılması, şube ağındaki genişleme, katılım bankacılığında müşteri portföyü açısından bir artış yaşanması, sektörün bilinirliğinin artırılması, mevduat dışındaki kaynakların paylarının artması, devleti olan güvenin bireyler üzerindeki etkisinin olması ve finansal bir istikrar oluşması şeklinde sıralanmaktadır (Ersoy ve Süner, 2018: 172). Kamu katılım bankalarının uzun dönemde bankacılık sektörüne katkı sağlayarak katılım bankacılığının sektör içindeki payını artıracığı beklenmektedir (URL-23, 2015:3). Bu konuda Arslan (Arslan, 2018) yılında kamu katılım bankaları ve sektöre muhtemel etkilerini incelemiştir. Çalışmayı yaparken bankanın üst düzey yöneticileriyle anket ve münazara yapmış fikir ve görüşlerine başvurmuştur. Çalışmanın sonucunda 2018

yılında kamu ve özel katılım bankalarının pazar paylarının %5 olduğunu fakat yakın gelecekte bu oranın %15 düzeylerine ulaşmasını beklediğini ifade etmiştir (Arslan, 2018). Kamu katılım bankalarının kamu kurumu olması sebebiyle insanların daha güvenilir bir şekilde sektöre yaklaşacağına değinilmiştir.

Katılım bankalarının tercih edilmesi faizden uzak bir sistem olmasıdır. İslami prensipleri önemsemeyen insanların tercih sebeplerinin verilen hizmetin kalitesiyle alakalıdır (Ersoy ve Süner, 2018:171). Bu alanda Güngör (2018) yılında yapmış olduğu Türkiye’deki kamu sermayeli bankaların hizmet kalitesinin ölçülmesi adlı çalışmasında bir anket çalışması yapmıştır. Yapılan ankette kamu katılım bankalarını kullanan faize duyarlı insanların aldıkları hizmetten memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Bunun yanında kamu katılım bankasının kullanan fakat İslami prensiplere önem vermeyen insanların aldıkları hizmetten son derece memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Güngör, 2018).

Katılım bankacılığı sektörü sadece faize duyarlı kesimin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp konvansiyonel bankacılığa da destek niteliği taşımaktadır. Katılım bankacılığı konvansiyonel bankacılığa rakip değil aksine tamamlayıcıdır (Yanık ve Süner, 2017:432). 2016 yılında Hazıroğlu (Hazıroğlu, 2016) tarafından yapılmış olan çalışmada katılım ekonomisi üzerinde durmuştur. İslam ekonomisinin üretim, tüketim ve dağıtımda toplumda bir sinerji oluşturduğu ve birlik duygusunu geliştirdiğinden bahsetmiştir. İhtiyaç kavramının sadece kişisel değil toplum olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve İslami finansın buna öncülük ettiğini ifade etmiştir (Hazıroğlu, 2016).

Kamu katılım bankalarının sektördeki etkileri orta ve uzun vadede değişiklik gösterebilir. Bu değişiklik Türkiye’de zaman içinde yaşanacak olan yasal düzenlemelerle ve uygulanan politikalarla alakalıdır. Özellikle orta vadede iş gücü piyasası üzerinde nitelikli iş gücü bakımından istihdamda bir büyüme yaşanacağı öngörülmektedir. Kamu katılım bankalarıyla birlikte sektörde bir güven ortamı oluşmuştur sağlanan bu güvenle âtil fonlar ekonomiye kazandırılmaya başlamıştır. Kamu katılım bankalarının sayısı arttıkça bu alanda yapılan çalışmalar hız kazanır ve gerekli yasal düzenlemeler yapılır (Yanık ve Süner, 2017: 438). Bu etkilere uzun vadede bakılırsa zamanla sektördeki payının artacağı, artan payla birlikte rekabet ortamı oluşacağı ve bu sebeple şube ağında genişleme olacağı öngörülmektedir. Bu konuda Yanık ve Süner2017 (Yanık ve Süner, 2017) yılında yapmış olduğu kamu katılım bankacılığının beklenen etkileri adlı çalışmasında yaptığı anket sonucunda verilen cevaplar incelendiğinde katılım bankalarının sektördeki pay oranlarının zamanla artacağı görüşünün çoğunlukta olduğu ifade edilmiştir (Yanık ve Süner, 2017).

Devletin katılım bankacılığı alanında yapmış olduğu kamu katılım bankaları girişimi ilerleyen dönemlerde bu alanda gelişmelerin olacağına işaretler. Fakat bu konuda eksik olan kriterlerin Sümer (2017) yılında yapmış olduğu çalışmada yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu, geleceğinin belirsiz olması, tanıtım ve reklamların yeterli düzeyde olmaması olduğunu belirtmiştir (Sümer, 2017). Yine Kelleroğlu (Kelleroğlu, 2017) yılında yapmış olduğu katılım bankacılığı sistemi ve Türkiye’de katılım bankacılığı adlı çalışmada yeterli düzeyde tanıtımın olmamasına değinmiştir. Bu görevin ise sektör çalışanlarına ve bu konuda bilgili insanlara ait olduğunu belirtmiştir (Kelleroğlu, 2017).

Devletin katılım bankacılığı alanında kamu katılım bankalarının kurulması dışında da birçok çalışması bulunmaktadır. Devlet katılım bankalarını temsil eden ve katılım bankalarına ait her türlü verilerin bulunduğu TKBB kuruluşunu kurmuştur. Katılım bankacılığına özel bir çalıştay ve BDDK bünyesinde katılım bankalarına bir daire kurulmuştur. Bunun akabinde T.C. Hazine Müsteşarlığı Katılım Bankacılığı Üst Koordinasyon Kurulu kurulmuştur (Akay, 2018: 56)

Katılım bankacılığı sektörüne kamunun girmesiyle bankacılık sektöründe yaşanabilecek etkiler kamu katılım bankalarının genel yapısı ile alakalı ortaya çıkan etkilerdir. Bu etkiler ikame etkisi, devlete duyulan güven, şube ağı ve tamamlayıcılık etkisidir.

4.4.1. İkame Etkisi

Yeni kurulan katılım bankaları yalnızca özel katılım bankaları ile değil konvansiyonel bankalarla da rekabet içinde olacaklardır. İkame etkisi ile anlatılmak istenen şey, yeni oluşan kamu katılım bankalarının fon toplama, fon kullandırma ve bankacılık işlemleri ile konvansiyonel ve özel katılım bankalarının yerini almasıdır. Devlete duyulan güven, bankacılık işlemleri ve finansman enstrümanlarının çeşitliliği, şube ağı ve mevcut vasıflı elemanların yeni bankalara geçmeyi istemesi gibi kriterlerle ikame etkisinin ortaya çıkardığı kanallar olarak kabul edilmektedir (URL-23, 2015: 3).

4.4.2. Devlete Duyulan Güven

Devlet kurduğu katılım bankaları ile bankacılık portföyünü büyütüştür. Kurulan bankaların devletin kanatları altında olması, katılım bankacılığı banka sektörüne rekabet anlamında fayda sağlayacaktır. Bankacılık sektörünün yakın geçmişte yaşamış olduğu olumsuz durumlar vatandaşlar üzerinde negatif etki yaratmıştır. Bu sebepten dolayı konvansiyonel bankalardan özel katılım bankalarına müşteri akışı olmasa da kamu

katılım bankalarına bu akışın yaşanacağı muhtemeldir. Katılım bankalarının İhlâs Finans ile yaşadığı bu güvensizlik Bank Asya vakası ile tekrar hatırlanmıştır. Bundan ötürü de devletin katılım bankalarına geçişi katılım bankalarının müşteri potansiyeli açısından risk oluşturmaktadır. Katılım bankaları tasarruflarını İslam'a uygun bir şekilde değerlendirmek isteyen bireylerden oluşmaktadır. Bu hassasiyette olan bireyler için paralarının güvende olması ve faize bulaşmadan getiri sağlaması çok önemlidir. Bu sebeple de kamu katılım bankalarının ikame etkisi bakımından büyük ilgi görmesi kuvvetle muhtemeldir (URL-23, 2015: 3).

4.4.3. Tamamlayıcılık Etkisi

Katılım bankaları finansal sektör eşitliğini temel alan bir kuruluştur. Ayrıca kullanılan esnek fon yöntemiyle ve ticari karşılığı bulunan finansman ürünleri ile kendi arzını oluşturup, ticari kredi faizlerinde azaltıcı bir etkiye sahiptir. Bu sebeple ülke ekonomisinde yatırım oranını yükseltir ve milli gelirden artış yaşanmasına sebep olur. Katılım bankaları gerçek dışı kayıt ve faturası bulunmayan işlemler yapmadıkları için vergi kaybı yaşanmasına engel olmaktadır (Ersoy ve Süner, 2018: 172).

Faizli bankalar ve özel katılım bankalarının boş bıraktığı alanların söz konusu sistemimi dâhil edilmesi olarak tanımlanan bu etki ile birlikte bankacılık sistemi daha güçlü bir hale gelecektir (URL-23, 2015: 7).

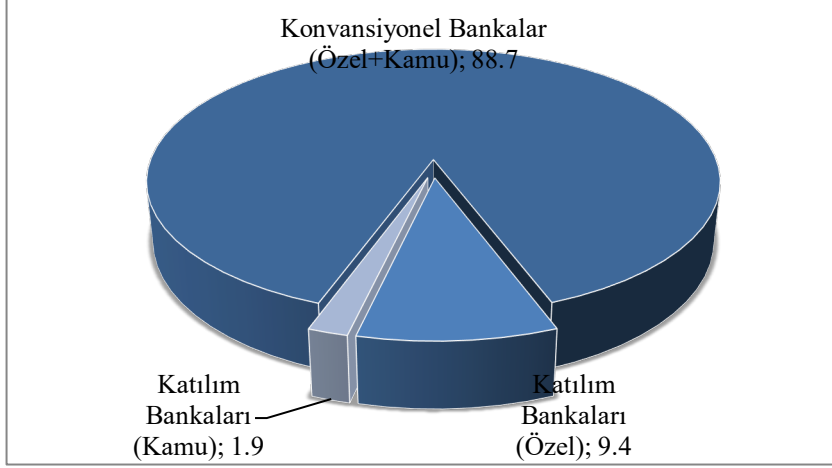
4.4.4. Şube Ağı

Ülkemizde faaliyette bulunan katılım bankalarının yıllar içinde şube sayıları artmıştır. Şube sayısındaki bu artış personel sayısında da artışı sağlamış ve istihdama olumlu yönde etki etmiştir.

Tablo 6. TKBB verilerine göre 2021 yılı Türkiye'deki bankaların şube sayıları (URL-7, 2021).

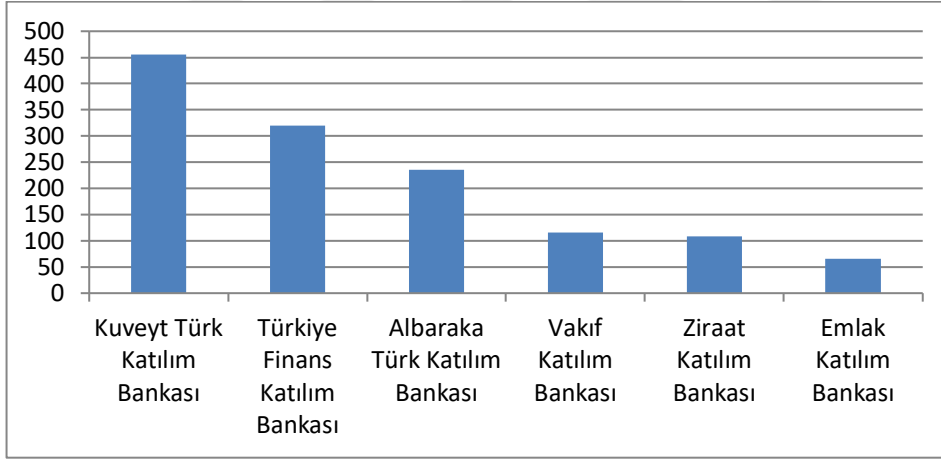
Banka Türleri	Sayı	%
Konvansiyonel Bankalar (Özel+Kamu)	9858	88.7
Katılım Bankaları (Özel)	1039	9.4
Katılım Bankaları (Kamu)	222	1.9
Toplam	11119	100

Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların şube sayıları Mart 2021 verilerine göre 11 119'dur. Verilere göre bankaların 9858'ini kamu ve özel sermayeli konvansiyonel bankalar oluşturmaktadır. Katılım bankalarında ise kamu ve özel sermayeli bankaların toplam şube sayısı 1261 olarak kayıtlara geçmiştir.

Şekil 5. TKBB verilerine göre 2021 yılı Türkiye’de banka şubelerinin yüzde oranları (URL-7,2021)

Türkiye’deki bankaların %88.7’si kamu ve özel sermayeli konvansiyonel bankalardan oluşmaktadır. Geriye kalan %9.4’ü özel katılım bankalarını, %1.9’u kamu katılım bankalarını oluşturmaktadır.

Şekil 6. TKBB verilerine göre 2021 yılı Türkiye’de katılım bankalarının şube sayıları (URL-8, 2021).

Türkiye’de katılım bankalarında Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın 456, Türkiye Finans Katılım Bankası’nın 320, Albaraka Türk Katılım Bankası’nın 235, Emlak Katılım Bankası’nın 66, Vakıf Katılım Bankası’nın 116 ve Ziraat Katılım Bankası’nın 108 şubesi bulunmaktadır.

Tablo 7. TKBB verilerine göre 2021 yılı hizmet ve finansal yapılarına göre banka türleri (URL-10,2021).

Hizmet ve Finansal Yapılarına Göre Banka Türleri	Sayı
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	3

Tablo 7. (Devamı)

Hizmet ve Finansal Yapılarına Göre Banka Türleri	Sayı
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	8
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar	2
Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar	16
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	5
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	7
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4
Özel Sermayeli Katılım Bankaları	4
Kamusal Sermayeli Katılım Bankaları	2
Toplam	54

Tablo 7’de 2021 verilerine göre hizmet ve finansal yapılarına göre banka türleri ve sayıları verilmiştir. Tabloya göre Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar 16 özel sermayeli bankalar 8, özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları 7, Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli bankalar 5, yabancı sermayeli katılım bankaları ve yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları 4, kamusal sermayeli mevduat bankaları ve kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları 3, kamusal sermayeli katılım bankaları ve tasarruf mevduatı sigorta fonuna devredilen bankaların sayısı ise 2 olarak gösterilmektedir.

4.5. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARININ GENEL DURUMU

4.5.1. Katılım Bankalarının Şube Sayısı

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının şube sayıları incelenmiş, bölgelere göre sınıflandırılmış ve tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8. TKBB verilerine göre 2021 katılım bankalarının bölgelere göre şube sayısı (URL-11,2021).

Bölgeler	Albaraka Türk K.B.	Kuveyt Türk K.B.	Türkiye Finans K.B.	Vakıf K.B.	Ziraat K.B.	Emlak K.B.
TR1	105	191	127	46	32	30
TR2	7	10	9	2	2	-
TR3	16	36	26	7	11	4
TR4	19	54	29	14	10	5
TR5	30	47	32	15	14	7
TR6	18	39	29	10	11	7
TR7	8	18	15	5	5	4
TR8	9	13	10	2	4	1
TR9	5	10	7	3	4	1
TRA	2	5	6	2	2	-
TRB	4	8	8	3	3	1
TRC	2	25	22	7	7	5
Toplam	235	456	320	116	105	65

Tablo 8 incelendiğinde Türkiye’de katılım bankalarının bölgelere göre şube sayıları verilmiştir. Belirtilen bölgelerde TR1 bölgesinin İstanbul ilindeki şube sayısını, TR2 bölgesinin Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir ve Çanakkale illerindeki şube sayısını, TR3 İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak illerindeki şube sayısını, TR4 bölgesinin Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova illerindeki şube sayısını, TR5 bölgesinin Ankara, Konya, Karaman illerindeki şube sayısını, TR6 bölgesinin Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye illerindeki şube sayısını, TR7 bölgesinin Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat illerindeki şube sayısını, TR8 bölgesinin Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya illerindeki şube sayısını, TR9 bölgesinin Trabzon, Ordu, Giresun, Gümüşhane illerindeki şube sayısını, TRA bölgesinin Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır Ardahan illerindeki şube sayısını, TRB bölgesinin Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri, illerindeki şube sayısını, TRC bölgesinin Gaziantep, Adıyaman Kilis Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt illerindeki şube sayısını ifade etmektedir.

Tablo 8’e göre Türkiye’de 1297 adet katılım bankası bulunmaktadır. Bu bankaların 1011 adedi özel katılım bankası, 286 adedi ise kamu katılım bankası olarak hizmet vermektedir. Türkiye de özel katılım bankaları arasında 456 şube ile Kuveyt Türk şube sayısı sıralamasında ilk sırada yerini almıştır. Devamında 320 adet şube ile Türkiye Finans, 235 şube ile Albaraka Türk Katılım Bankası gelmektedir. Kamu katılım bankaları arasında ise 116 adet şube ile Vakıf Katılım, 105 adet şube ile Ziraat Katılım ve son olarak 65 şube ile Emlak Katılım Bankası yer almaktadır. Kamu ve özel katılım bankaları toplu bir şekilde dikkate alındığında bütün bankaların en fazla şubesinin TR1 bölgesinde olduğu dikkat çekmektedir. Bunun dışında Emlak Katılım Bankasının diğer bankalardan farklı olarak TR2 ve TRA bölgelerinde hiç şubesi bulunmamaktadır.

4.5.2. Katılım Bankalarının Personel Sayısı

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları bünyesinde çalışan personel sayıları banka bazında incelenmiş ve aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9. TKBB verilerine göre 2020 yılı katılım bankalarının personel sayısı (URL-12, 2020).

Bankalar	Personel sayısı
Kuveyt Türk K.B.	6000

Tablo 9. (Devamı)

Bankalar	Personel sayısı
Türkiye Finans K.B.	3731
Albaraka Türk K.B.	3390
Vakıf K.B.	1642
Ziraat K.B.	1261
Emlak K.B.	814
Toplam	16838

Tablo 9 incelendiğinde 2020 yılının son döneminin verilerine göre katılım bankalarında hizmet veren personel sayısı 16838'dir. Belirtilen toplam rakam içerisinde % 35.6'lık oran ile Kuveyt Türk ilk sırada yer almaktadır. Devamında %22.1'lik oran ile Türkiye Finans, %20.1'lik oran ile Albaraka Türk, %9.7'lik oran ile Vakıf Katılım, %7.4'lük oran ile Ziraat Katılım ve son olarak da %4.8'lik oran ile Emlak Katılım Bankası yer almaktadır. 2019-2020 yıllarının son dönemleri baz alındığında 2020 yılında personel sayısında en fazla artış yaşayan banka %113.1'lik oran ile Emlak Katılım, %24.2'lik oran ile Vakıf Katılım, %11.3'lük ile Ziraat Katılım, %7.8'lik oran ile Türkiye Finans ve son olarak %1'lik oran ile Kuveyt Türk Katılım Bankası'dır. Bu artışların aksine Albaraka Türk Katılım Bankası'nın %10.1 oranında personel sayısında düşüş yaşadığı gözlemlenmiştir. Veriler ışığında bankacılık sektöründe özel katılım bankalarının kamu katılım bankalarından daha çok personeli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

4.5.3. Katılım Bankalarının Kar Payı Oranlarının Karşılaştırılması

Kâr payı oranları, faaliyet gösteren katılım bankalarının tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları kullanarak elde ettikleri kar ya da zararı yapılan işlemlerin bitişinde tekrar tasarruf sahiplerine anlaştıkları oranlarda paylaşımalarıdır. Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının TKBB Mayıs 2022 verilerine göre kâr payı oranları incelenmiş ve aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10. TKBB verilerine göre 2022 Mayıs ayı katılım bankalarının banka bazında kâr payı oranları (%) (URL-13, 2022).

Bankalar	TL	USD	EUR	Altın
Albaraka Türk Katılım Bankası	16.08	1.34	0.87	0.49
Kuveyt Türk Katılım Bankası	15.99	0.79	0.39	0.14
Türkiye Finans Katılım Bankası	14.98	0.62	0.39	0.17
Vakıf Katılım Bankası	15.4	1.04	0.53	
Ziraat Katılım Bankası	15.51	1.07	0.68	0.36
Emlak Katılım Bankası	16.09	1.43	0.70	0.42

Tablo10 incelendiğinde 16 Mayıs 2022 tarihine ait katılım bankalarının banka bazında dağıtmış olduğu yıllık kâr payı oranları gösterilmektedir. Veriler dikkate alındığında TL cinsinden 16.09 TL ile en fazla kar payı dağıtan bankanın kamu katılım bankası olan Emlak Katılım ve onu 16.08 TL ile takip eden Albaraka Türk Katılım Bankasıdır. Bir diğer kamu bankası olan Vakıf Katılım Bankası bu sıralamada beşinci sırada yer almaktadır. Özel katılım bankaları dikkate alındığında ise en yüksek oranın 16.08 TL ile Albaraka Türk'e ait olduğu görülmektedir. Devamında 15.99 TL ile Kuveyt Türk ve son olarak 14.98 TL ile de Türkiye Finans Katılım Bankası'nın yer aldığı belirtilmiştir. Bankaları TL bazında değerlendirecek olursak en yüksek oranın kamu katılım bankasına ait olduğunu görmekteyiz.

Bankalar dolar cinsinden incelendiğinde en yüksek oranın 1.43 USD ile kamu katılım bankası olan Emlak Katılım'a ait olduğu, 1.34 USD ile Albaraka Türk'ün Emlak Katılımı takip ettiği görülmektedir. USD bazında en düşük oran 0.62 USD ile özel katılım bankası olan Türkiye Finans Katılım Bankası'na aittir.

Dağıtılan kâr payı oranları EUR cinsinden incelendiğinde en yüksek oranın 0.87 EUR ile özel katılım bankası olan Albaraka Türk'e ait olduğu görülmektedir. Devamında 0.70 EUR ile Emlak Katılım, 0.68 EUR ile de Ziraat Katılım Bankası sıralamayı takip etmektedir. Özel katılım bankalarında ise 0.39 EUR ile Kuveyt Türk ve Türkiye Finans aynı oranı paylaşırken Vakıf Katılım bu oranı 0.53 EUR olarak belirlemiştir. Bankalara genel olarak EUR cinsinden bakıldığında en yüksek oranın kamu katılım bankaları tarafından belirlendiği tabloda görülmektedir.

Dağıtılan kâr payı oranları altın cinsinden incelendiğinde kamu Katılım bankası olan Vakıf Katılım Bankası kar paylarını altın cinsinden dağıtmamışlardır. Altın cinsinden dağıtan bankalar arasında en yüksek oran 0.49 ile Albaraka Türk'e aittir. Devamında 0.42 gram ile Emlak Katılım, 0.36 gram ile Ziraat Katılım ve son olarak 0.17 gram Türkiye Finans ve son olarak 0.14 gram ile Kuveyt Türk'e ait olduğu görülmektedir.

4.5.4. Katılım Bankalarının Kar Paylaşım Oranları

Kar paylaşım oranları, vadesi biten mevcut hesaplara yıllık (%) olarak dağıtan brüt kâr payı oranlarını ifade eder. Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının TKBB Mayıs 2022 verilerine göre yıllık kar paylaşım oranları TL, USD, EUR VE altın cinsinden incelenmiş ve aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 11. TKBB verilerine göre 2022 Mayıs ayı katılım bankalarının banka bazında kar paylaşım oranları (Yıllık-%) (URL-14, 2022).

Bankalar	TL	USD	EUR	ALTIN
Albaraka Türk Katılım Bankası	93	84	75	50
Kuveyt Türk Katılım Bankası	92	50	50	30
Türkiye Finans Katılım Bankası	90	50	50	30
Vakıf Katılım Bankası	90	72	50	-
Ziraat Katılım Bankası	90	68	60	50
Emlak Katılım Bankası	92	94	70	50

Tablo 11 incelendiğinde 16 Mayıs 2022 tarihine ait katılım bankalarının banka bazında yıllık kar paylaşım oranları verilmiştir. Veriler dikkate alındığında kar paylaşım oranlarında TL cinsinden üç adet bankanın 90 TL ile aynı oranı paylaştığı görülmektedir. Bahsedilen üç bankanın ikisi kamu katılım bir tanesi ise özel katılım bankasıdır. TL cinsinden en yüksek orana sahip olan bankalar Albaraka Türk, Kuveyt Türk ve Emlak Katılım Bankaları'dır. En düşük oran ise Türkiye Finans, Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım bankalarına aittir.

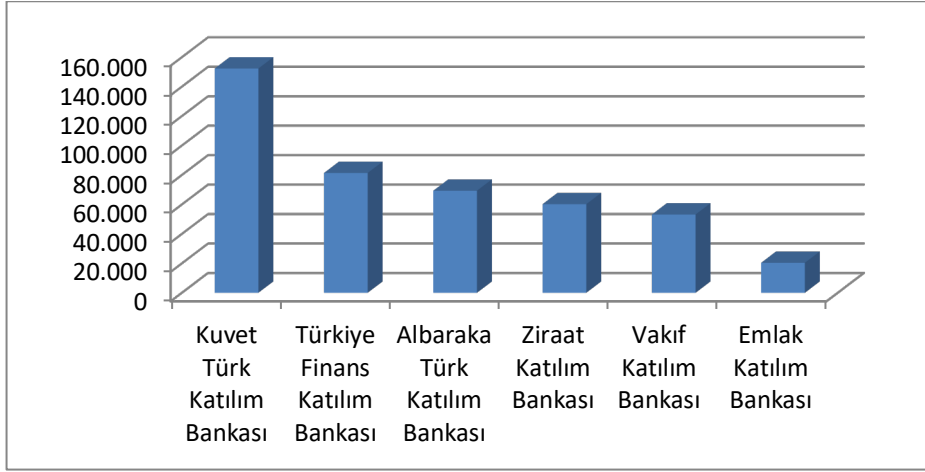
Kar paylaşım oranlarında USD cinsinden en yüksek oran 94 USD ile Emlak Katılım Bankası'dır. Devamında 84 USD ile Albaraka Türk, 72 USD ile Vakıf Katılım, 68 USD ile Ziraat Katılım, 50 USD ile Türkiye Finans ve Kuveyt Türk Katılım Bankası gelmektedir. Bankaların hepsi göz önüne alındığında en yüksek bir oranın özel katılım bankasına ait olduğunu sıradaki üç bankanın ise kamu katılım bankası olduğu görülmektedir.

Kar paylaşım oranlarına EUR cinsinden incelendiğinde en yüksek oran 75 EUR ile Albaraka Türk Katılım Bankası'na aittir. Devamında 70 EUR ile Emlak Katılım, 60 EUR ile Ziraat Katılım Bankası gelirken kalan üç banka 50 EUR ile aynı oranda hizmet vermektedir.

Altın oranlarına bakıldığında Vakıf Katılım'ın altın oranının bulunmadığı görülmektedir. Altın cinsinden en yüksek oran 50 gram altın ile Emlak Katılım, Ziraat Katılım, Albaraka Türk Katılım Bankalarına aittir. Kuveyt Türk ve Türkiye Finans Katılım Bankaları 30 gram ile verilen oranları takip etmektedir.

4.5.5. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Aktif Büyüklük Oranları

Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankalarının 2020 yılı aktif büyüklük oranları TKBB verilerine göre incelenmiş ve aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Şekil 7. TKBB verilerine göre 2020 yılı katılım bankalarının aktif büyüklük oranları (Milyon TL) (URL-15, 2020).

Şekil 7 incelendiğinde katılım bankalarının aktif büyüklüğünün %53.6 oranında büyüyerek toplamda 436.7 milyar TL'ye ulaştığı gözlemlenmiştir. Bu oran içerisinde 152.2 milyar TL ile Kuveyt Türk bankası ilk sırada yer almaktadır. Devamında 81 370 milyar TL ile Türkiye Finans. 69 315 TL ile Albaraka Türk. 60 186 milyar TL ile Ziraat Katılım. 53 157 milyar TL ile Vakıf Katılım ve son olarak 20 390 milyar TL ile Emlak Katılım Bankası yer almaktadır. Verilerden hareketle aktif büyüklük sıralamasında özel katılım bankaları kamu katılım bankalarına oranla daha fazla yer kaplamaktadır. Verilerde yaşanan artışlar sonucunda katılım bankalarının bankacılık sektöründen alınan payı %7.2 oranına yükselmiştir.

4.5.5. Katılım Bankalarının Toplanan ve Kullandırılan Fonları

Faizsiz bankacılık anlayışında fon kullandırma ve fon toplama faaliyetleri katılım bankacılığı tarafından yapılmaktadır. Katılım bankaları tasarruf sahiplerinin tasarruflarının güvenlikleri ve var olan fonların kullanılarak gelir elde edilmesi amacıyla fon toplama ve fon kullandırma işlemleri yapmaktadır.

Tablo 12. TKBB verilerine göre 2020 yılı katılım bankalarının genel görünümü (URL-16, 2020).

	Toplam Aktif	Toplanan Fonlar	Kullandırılan Fonlar
Albaraka Türk Katılım Bankası	69315	51613	42415
Kuveyt Türk Katılım Bankası	152290	122117	79054
Türkiye Finans Katılım Bankası	81370	57390	47739
Vakıf Katılım Bankası	53157	39566	29423
Ziraat Katılım Bankası	60186	46386	43359
Emlak Katılım Bankası	20390	11677	13599
Toplam	436711	328806	299592

Tablo 12 incelendiğinde 2020 yılının son dönemi baz alındığında kamu ve özel katılım bankalarının toplam aktif oranları. Toplanan fonları ve kullanılan fonları gösterilmektedir. Verilere bakıldığında katılım bankalarının toplam aktiflerinin 436 711 milyon TL olduğu görülmektedir. Belirtilen toplam rakam da kamu katılım bankalarının oluşturduğu pay 33 733 milyon TL'dir. Kamu katılım bankalarının oluşturduğu payda en yüksek oran 60 186 milyon TL ile katılım bankalarına ilk olarak dâhil olan Ziraat Katılım, 53 157 milyon TL ile Vakıf Katılım ve son olarak da 20 390 milyon TL ile Emlak Katılım Bankası'dır. Bahsi geçen üç kamu katılım bankası 2020 yılın son dönemi verileriyle aktif büyüklükte %30.5'lik bir orana ulaşmıştır. Özel katılım bankalarının ise aktiflerinin toplamı 302.733 milyon TL'dir. Belirtilen toplam rakam içerisinde 122 117 milyon TL ile en yüksek oran Kuveyt Türk'e, 81 370 milyon TL ile Türkiye Finans'a ve son olarak 69 315 milyon TL ile Albaraka Türk Katılım Bankası'dır. Kamu katılım bankalarının 2020 yılının son dönemindeki aktif büyüklük yüzdesi ise %69.5 olarak kayıtlara geçmiştir.

Kamu katılım bankası olan Ziraat, Vakıf ve Emlak Katılım bankalarının arasında Ziraat Katılım 2020 yılının son dönemi itibariyle topladığı 46 386 milyon TL ve kullandığı 43 359 milyon TL fon ile ilk sırada yer almaktadır. Devamında topladığı 39 566 milyon TL ve kullandığı 29 423 milyon TL'lik fon ile Vakıf Katılım ikinci sırada yer alırken, topladığı 11.677 milyon TL ve kullandığı 13 599 milyon TL'lik fon ile Emlak Katılım Bankası son sırada yer almaktadır. Katılım bankalarının geneline bakıldığında aktif büyüklükte %53.6 artarak 436 711 milyon TL'ye, toplanan fonlarda %49.7 büyüyerek 328 806 milyon TL'ye ve kullandığı fonlarda %72.5 büyüyerek 221 572 milyon TL'ye ulaşmıştır. Katılım bankalarının aktif büyüklüğünün ise %53.6 oranında büyüyerek toplamda 436.7 milyar TL'ye ulaştığı gözlemlenmiştir.

4.5.6. Katılım Bankalarının Net Kar ve Öz Varlıkları

Tablo 13. TKBB verilerine göre 2020 yılı katılım bankalarının genel görünümü (URL-17, 2020).

Bankalar	Net Kar	Öz Varlık	Toplam Aktif
Albaraka Türk Katılım Bankası	254737	4044227	69315799
Kuveyt Türk Katılım Bankası	1400281	7995097	152290315
Türkiye Finans Katılım Bankası	675677	5495302	81370822
Vakıf Katılım Bankası	666866	4798566	53157628
Ziraat Katılım Bankası	638562	3734273	60186996
Emlak Katılım Bankası	80597	1539266	20390177
Toplam	3716720	2760673	436711737

Tablo 13'te katılım bankalarının net karlılığı, öz varlıkları ve toplam aktifleri yer almaktadır. 2020 yılının son döneminin verilerine bakıldığında kamu katılım bankalarında net karlılık oranında en yüksek pay 666 866 TL ile Vakıf Katılım. 638 562 TL ile Ziraat Katılım ve 80 59 TL ile Emlak Katılım Bankası yer almaktadır. Özel katılım bankalarında ise ilk sırada 1400 milyon TL ile Kuveyt Türk ikinci sırada 675 677 TL ile Türkiye Finans ve son olarak 254 737 TL ile Albaraka Türk Katılım Bankası yer almaktadır. Net karlılıkta katılım bankalarına bakıldığında %52.4 oranında büyüyerek 3716 milyon TL'ye ulaştıkları gözlemlenmiştir.

Öz varlıklar incelendiğinde özel katılım bankalarının kamu katılım bankalarından daha yüksek bir orana sahip oldukları Tablo 17'de görülmektedir. 2020 yılının son döneminde kamu katılım bankalarında en yüksek öz varlık oranı 4.798 milyon TL ile Vakıf Katılım, 3734 milyon TL ile Ziraat Katılım ve 1539 milyon TL ile Emlak Katılım Bankası yer almaktadır. Özel katılım bankalarında Kuveyt Türk 7995 milyon TL ile ilk sırada yer alırken 5495 milyon TL ile Türkiye Finans onu takip etmektedir. Diğer iki bankaya göre oranları düşük olan Albaraka Türk Katılım Bankası'nın öz varlık oranı ise 4044 milyon TL olarak kayıtlara geçmiştir. Katılım bankalarının hepsi dikkate alındığında öz varlıkta %26.8'lik bir artışla 27 606 milyon TL'ye ulaştıkları görülmektedir.

4.5.7. Katılım Bankalarının Yönetiminde Çalışan Personellerin Cinsiyetleri

Türkiye de bankacılık sektöründe çalışanların çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Çalışan kadın sayısının fazla olmasına rağmen yönetimde erkeler çoğunluktadır. Katılım bankacılığı sektörünün de diğer bankacılık sistemleriyle aynı olduğu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 14. TKBB verilerine göre 2022 yılı bankaların yönetiminde çalışan personellerin cinsiyet sayıları (URL-18, 2022).

Bankalar	Kadın	Erkek
Albaraka Türk K.B.	1	10
Kuveyt Türk K.B.	-	11
Türkiye Finans K.B.	1	9
Vakıf K.B.	1	8
Ziraat K.B.	1	9
Emlak K.B.	-	4

Tablo 14 incelendiğinde bankaların yönetiminde çalışan personel sayısının 55 olduğu gözlemlenmiştir. Yönetimde çalışan 55 kişinin 4 tanesinin kadın 51 tanesinin ise erkek olduğu görülmektedir. Bayan çalışanların 1 tanesi özel katılım bankası olan

Albaraka Türk ve Türkiye Finans'ta çalışırken 2 tanesi kamu katılım bankası olan Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım Bankasında çalışmaktadır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Katılım bankacığı faize duyarlı bireylerin tasarruflarının ekonomiye kazandırılması amacıyla kurulan bir bankacılık türüdür. Bu çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının kamu bankalarıyla birlikte oranlarında ve sektördeki paylarında ne gibi değişiklikler olduğu incelenmiştir.

Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünün kurulması tasarrufların ekonomiye kazandırılmasının dışında İslam ülkeleriyle olan ilişkilerin güçlendirilip petrol zengini ülkelerle gelişen ilişkiler neticesinde ticaret hacminin artırılması kuruluş amaçları arasındadır. Türkiye, İslami finans alanında kuruluşundan bu yana çok gelişmiş ve sektördeki payını arttırarak büyüme yaşamıştır. Yaşanan bu büyüme devlet tarafından desteklenmiş ve kamu katılım bankaları da sektördeki yerini almıştır.

Türkiye’de katılım bankalarının kuruluşundan sonra pazar payının uzun bir süre %5 oranında seyir ettiği, kamu katılım bankalarının sektöre dâhil olmasıyla birlikte pazar payı oranının %7.5 oranlarına yükseldiği görülmektedir. Türkiye Katılım Bankaları Birliği vizyonunda ise sektörün 2025 yılı itibariyle %15 oranlarına çıkması hedeflendiği yer almaktadır.

Mevcut durumda katılım bankaları 1985 yılından 2020 yılına kadar 328 806 milyar TL fon toplamış ve karşılığında 299 592 milyar TL fon kullanarak toplamda 436 711 milyar TL toplam aktiflere ulaşmıştır. Katılım bankalarının kuruluşundan bugüne kadar net kar oranları 3716 milyar TL, öz varlıkları 27 606 milyar TL’ye ulaşmıştır. Ulaşılan veriler ışığında kamu katılım bankaları bankacılık sektörüne canlılık kazandırmış, sektör içinde rekabet ortamı yaratmış ve hizmet kalitesinin artmasına fayda sağlamıştır.

Kamu katılım bankalarının sektöre dâhil olması faaliyet gösterdikleri bölgelerde yüksek oranda istihdam sağlamıştır. Bu aşamada Vakıf Katılım 1642, Ziraat Katılım 1261, Emlak Katılım ise 814 personel istihdam etmiş ve toplamda 286 şubeye ulaşmıştır. Özel katılım bankaları da bulunduğu bölgelerde şubeler açarak istihdama katkı sağlamaktadır. Mevcut durumda Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının banka bazında kâr payı oranları incelendiğinde en yüksek oranın kamu katılım bankası olan Emlak Katılım bankasına ait olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kamu katılım bankalarının katılım bankacığı sektörüne olumlu yönde etki ettiği ve sektörün büyümesine fayda sağladığı görülmektedir.

Katılım bankacılığı sektörü hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan ve güven problemi yaşayan insanlar için kamu katılım bankalarının faaliyete geçmesi algıların kırılmasına ve güven ortamının oluşmasına sebep olmuştur.

Tüm bu veriler ışığında Türkiye Katılım Bankaları Birliği vizyonu da dikkate alındığında katılım bankacılığı sektörünün daha da gelişmesi için öncelikli hedefin müşterilerle olan iletişimin güçlendirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Müşteri sayısındaki pazar payı oranının aktif pazar payı oranından düşük olması müşteri odaklı çalışmanın yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Müşteri odaklı çalışılması sonucunda istenilen ve beklenen pazar payına ulaşılacağı veriler ışığında öngörülmektedir. Yanık ve Sümer (2017) yılında kamu katılım bankacılığının bankacılık sektörüne beklenen etkileri adlı çalışmalarında yaptıkları anket çalışması sonucunda sektörün gelişmesi ve tanınırlık kazanması için müşteri odaklı çalışmalar yapılması gerektiği veriler ışığında elde edilmiştir. Bu alanda yapılabilecek bir diğer çalışmanın ise üniversitelerde, kamu kurumlarında ve bankalarda konuyla alakalı gerekli sempozyum, konferans ve söyleşilerin yapılmasının katkı sağlayacağına değinilmiştir (Yanık ve Sümer, 2017).

Katılım bankalarının şube ağına genişletilmesiyle birlikte tanınırlığının artacağı ve tercih edilme oranının yükseleceği öngörülmektedir. Katılım bankacılığı kavramı konusunda insanların bilinçlendirilmesi de sektöre olan talebi artıracaktır. Gelişen ve değişen dünya düzeniyle birlikte mevcut şubelerin önemini yitireceği göz önünde bulundurulmalı ve dijital platformlara daha fazla önem verilmesi gerektiği ön görülmektedir.

Ekonomi, finans, bankacılık gibi alanlarda yapılan çalışmaların kısa sürede sonuç vermeyeceği herkes tarafından bilinmektedir. Katılım bankacılığının ortaya çıkışı, Türkiye’de bu sistemin kullanılmaya başlaması ve kamunun bu sistemi desteklemesi ilerleyen zamanlarda bu sistemin gelişeceğinin bir göstergesidir. Bu alanda açılan her yeni bir banka sektöre katma değer katacaktır. Ülkemiz gelecekte en iyi ekonomiler arasında olmayı hedeflemektedir. Bu hedeflere ulaşabilmek için ülkenin finansının iyileştirilmesi bankacılık sektörünün sağlamlaştırılması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Alanında uzman kişilerin gerekli pozisyonlarda yer alması ve bu alanda eğitimlerin verilmesi insanların bilinçlendirilmesinin bu alanda fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akay, B. (2018). *Katılım bankacılığı kamu katılım bankaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Akgüç, Ö. (1992). *100 Soruda Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Aktepe, İ. (2012). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık* İstanbul: Bilge Yayınları.
- Albaraka Türk. *Katılım Bankacılığı Sistemi Çalışma Esasları ve Uygulamaları*. İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.
- Alkış, A. (2018). İslam hukukunda katılım bankacılığı fon toplama ve kullandırma yöntemleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3),120-133.
- Apak, S. ve Tay, A. (2012). Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldaki finansal sisteminde Osmanlı Bankası'nın yeri ve faaliyetleri. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3, 63-103.
- Arslan, F. (2018). *Kamunun katılım bankacılığına görmesinin katılım bankacılığına olan muhtemel etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sebahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Aydoğmuş, T. ve Ülker, Y. (2021). Murabaha işlemlerinin Türkiye finansal raporlama standartları ve faizsiz finans muhasebe standartları kapsamında değerlendirilmesi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17, 1.
- Bankacılık Kanunu. T.C. Resmî Gazete, 25983, 1 Kasım 2005.
- Bakan, S. (2002). Osmanlı'dan günümüze Türk bankacılık kesimi. *İktisat Dergisi*,417, 31-39.
- Bakkal, A. (2016). Katılım bankalarında murabaha dışı gelir kaynaklarının arttırılması. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36, 36.
- Baykara, H.V. (2012). *Katılım bankalarında etkinlik ve verimlilik analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.
- Bayındır, S. (2005). Bir finansman yöntemi olarak kullanılan sermaye ortaklığının İslam hukuku açısından değerlendirilmesi. *Usul İslam Araştırmaları*, 3(3), 139-157.
- Bulut, K. (2015). Türkiye'de *Bankacılık sektörünün finansal yapısı ve bu yapının müşteri tercihine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- BDDK. (2020). Türk bankacılık sistemi temel göstergeler raporu.

- Büyükkakın, F. ve Önyılmaz, O. (2012). Faizsiz finansman bonusu sukuk ve Türkiye uygulamaları. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 4(7), 1-16.
- Bozdemir, T. (2007). *Türk bankacılığının tarihsel gelişimi ve reel sektöre katkısına ilişkin bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Cebeci, İ. (2019). “Sukuk”. TDV İslam Ansiklopedisi, Ek-2, 523-527.
- Coşar, N. (2009). *Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi*. Yıldız Teknik Üniversitesi Ekonomi Bölümü Çalışma Kâğıdı.
- Coşkun, A. (2008). *Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yeri ve önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, İ. (2017). Meşru bir yatırım aracı olarak mudarebe ve günümüzde kullanımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 3.
- Çobanoğlu, Ş. (2013). *İslam Ekonomisi*. İstanbul: Yediveren Yayınları.
- Çürük, S. ve Parlakkaya, R. (2017). *İslami finansı anlamak*. İstanbul: İktisat Yayınları.
- Durmuş, A. (2010). Modern bir finansal araç olarak sukuk ve fihhi açıdan tahlili. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 16, 141-156.
- Durmuş, A. (2011). *İslam hukuku açısından tarihten günümüze kredi ve finans yöntemleri*. Tartışmalı İlmî İhtisas Toplantısı, 57-109.
- Döndüren, H. (2008). “Durb”. Fıkıh Ansiklopedisi. M Alt Kategorisi
- Dilek, O. (2016). Katılım bankacılığı: Tarihçesi, gelişimi ve faizsiz finans ürünleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(5), 303-318.
- Ebru, K.K. (2020). Dünyada bankacılık krizleri: Türkiye’deki bankacılık sektörü. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 1-31.
- Eğri, T. ve Sağlam, M. (2020). Mudarebe finansmanının katılım bankalarında uygulanmasının ahlaki risk yönünden değerlendirilmesi: Türkiye örneği. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 2, 197-226.
- Eldem, E. (2018). *Bağımlılık ve gelişme arasında bir kurum: Osmanlı Bankası*. Türkler 14, 416-435.
- Emeç, Ö. (2014). *Katılım bankacılığının tarihi ve geleceği*. Yayınlanmamış tezsiz yüksek lisans tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi, İstanbul.
- Emine, K. ve Esra, A. (2020). Geçmişten günümüze lider tarımsal kredi kuruluşu. *Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 19, 131-152.
- Eskici, M.M. (2007). *Türkiye’de katılım bankacılığı uygulaması ve katılım bankalarının müşteri özellikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

- Erdem, E. (2014). Bir İslami finans aracı olarak sukuk'un Türkiye'de öne çıkması. *Hukuk Postası*.
- Ersoy A. ve Doğan, M. (2019). İslam iktisadında devletin temel işlevleri: insan merkezli iktisadi ilkeler. *Sosyoekonomi Dergisi*, 27(39),151-173.
- Ersoy, E. ve Süner, A. (2018). Türkiye'de katılım bankacılığında kamu girişimi. *Marmara Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Dergisi*, 40(2),167-180.
- Gazi, E. (1999). Türk bankacılık sistemi. *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Türk Amerikan Konseyi Toplantısı Konuşması*.
- Güngören, M. (2011). *Katılım bankalarında menkul kıymet ihracının (seküritizasyon) yapısal farklılık gösteren finansal piyasalarda uyum modellemesi: Sukuk örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- Güngören, M. (2013). *Bir Finansal Enstrüman Olarak Sukuk Katılım Bankalarına Uyum Modellemesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları,38.
- Hazıroğlu, T. (2016). Türkiye'de katılım bankacılığı fikrinin doğuşu ve kavramsal önemi. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 2(1), 119-132.
- Kutval, N. (2018). Kamu çalışanlarının katılım bankalarını tercih etme/etmeme nedenlerinin araştırılması: muş ilinde bir uygulama. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 9(2)
- Kaban, İ. (2017). Kullanımı yaygın olan teminat türleri çerçevesinde bankalarda nakdi krediler için ayrıcalık özel karşılıkların muhasebeleştirilmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 39(1), 195-211.
- Karaman, H. (2011). *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Kaya, B. (2002). Osmanlı bankasının kuruluşu. *Cumhuriyet Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Dergisi*, 3, 2.
- Kaya, F. (2012). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kayahan, C., Görkaş, İ. ve Önk, H. (2016). Osmanlı dönemi para vakıflarıyla günümüz katılım bankalarının karşılaştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Afro-Avrasya Özel Sayısı*, 70-90.
- Kayahan, C. ve Görkaş, İ. (2009). Osmanlı dönemi bölgesel kalkınmanın finansman aracı olarak para vakıflarının kullanımı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 44, 212-227.
- Kelleroğlu, F. (2017). *Katılım bankacılığı sistemi ve Türkiye'de katılım bankacılığı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

- Kettell, B. (2010). *Frequently Asked Questions in Islamic Finance*. West Sussex: Wiley.
- Kılıç, E. (2020). Dünyada bankacılık tarihi ve krizleri: Türkiye'deki bankacılık sektörü. *International Journal Of Financial Economics And Banking Practices*, 1, 1.
- Kutval, Y. (2014). *Katılım bankacılığı ve Türkiye örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Küçük, B. (2015). Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze bankacılık faaliyetlerinin gelişimi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 19. Yüzyıl Osmanlı İktisat Tarihi Araştırmaları*.
- Omar, M., Abdul, M. ve Sukmana R. (2013). *Fundamentals OF Islamic Money and Capital Markets*. West Sussex: Wiley.
- Özcan, M. ve Hazıroğlu, T. (2009). Bankacılıkta yeni bir boyut: Katılım bankacılığı. *Bereket Dergisi*, 3, 9.
- Özkan, H. (2012). *Katılım bankacılığının klasik bankalarla karşılaştırılması ve muhasebe uygulamaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Niğde Üniversitesi. Niğde.
- Özlem, Ö. (2018). Kurumsal iletişim açısından Türkiye İş Bankası'nın kurumsal reklamları: 1924-1928. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 358-378
- Özulucan, A. ve Deran A. (2009). Katılım bankacılığı ile geleneksel bankaların bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 11.
- Öztürk, N. (2019). Vakıflar hangi statüde bir yapı ile yönetilmelidir? *Vakıflar Dergisi 80. Yıl Özel Sayısı*, 11-71
- Öztürk, N. (1995). *Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Parlakkaya, R. ve Çürük, S. (2011). Finansal rasyoların katılım bankaları ve geleneksel bankalar arasında bir tasnif aracı olarak kullanımı: Türkiye örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(3),397-405.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye'de katılım bankacılığı ve bankacılık sektöründeki önemi. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 31.
- Sancar, M.A. (2019). Türkiye'de teverruk ve yeniden yapılandırmada teverruka alternatif bir ürün olarak yeniden yapılandırma tekafül formu. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*,2(5), 169-195.

- Sümer, G. ve Onan, F. (2015). Dünyada faizsiz bankacılığın doğuşu ve Türkiye'deki katılım bankacılığının gelişme süreci ve konvansiyonel bankacılıktan farkları. *Gazi Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Sümer, G. (2013). *Türk vergi sistemi açısından bankaların ödev ve yükümlülükleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Sümer, G. (2016). Türk bankacılık sektörünün tarihsel gelişimi ve ab bankacılık sektörü ile karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18(2), 485-508.
- Söyler, İ. (2012). Kira sertifikalarına yönelik vergisel teşvikler. Vergi Raporu, 152.
- Şişman, D. ve Şişman M. (2017). Finansal kiralama(leasing) ve ekonomi: Riskler, avantajlar. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 144-154.
- Tunçel, A. ve Yıldırım M. (2014). 1854-1874 Döneminde Osmanlı Devleti'nin dış borçlanması: Kaç milyar dolar Osmanlı Devleti'nin iflasına neden oldu? *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 1-26.
- Türker, H. (2010). *İslam Finansal Sisteminde Finansal Aracılık*. Ankara: Sermaye Piyasa Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi Yayınları.
- Tok, A. (2009). *İslami Finans Sistemi Çerçevesinde Sukuk*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu Hukuk İşleri Dairesi Yayınları.
- TKBB. Katılım bankacılığı nedir? Nasıl çalışır? Broşür.
- TKBB. (2012). Faizsiz bankacılık ilkeleri ve katılım bankacılığı.
- Ustaoglu, D. (2014). *Türkiye'de katılım bankacılığı sektöründeki yeri ve önemi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- URL-1, https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp. 5 Ocak 2021.
- URL-2, <https://TKBB.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM%20BANKALA>. 7 Ocak 2021.
- URL-3, <https://www.albaraka.com.tr/tr/hakkimizda/albarakayi-taniyin/albaraka-hakkinda>. 10 Ocak 2021.
- URL-4, <https://TKBB.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Yasayan-ve-Gelisen-Katilim-Bankaciligi.pdf>. 15 Ocak 2021.
- URL-5, <https://TKBB.org.tr/Documents/Yonetmelikler/faizsiz%20bankac%20C4%B1%20C4%B1k-20sayfa%2039%20KAPAK%20olsun%202.g%C3%BCn%20pratik.pdf>. 7 Şubat 2022.
- URL-6, <https://TKBB.org.tr/veri/sukukihraclari>. 26 Eylül 2021.

- URL-7, https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp. 6 Haziran 2021.
- URL-8, https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp. 16 Mayıs 2021.
- URL-9, <https://TKBB.org.tr/sayfalar/sektor-bilgileri>. 5 Ocak 2021.
- URL-10, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/banka-bilgileri/bankalar/64>. 24 Mart 2021.
- URL-11, <https://TKBB.org.tr/banka-bilgileri>. 9 Nisan 2021.
- URL-12, <https://TKBB.org.tr/veri/personelbilgileri>. 10 Haziran 2022.
- URL-13, <https://TKBB.org.tr/veri/karpaylari>. 19 Mayıs 2022.
- URL-14, <https://TKBB.org.tr/veri/karpaylari>. 26 Mayıs 2022.
- URL-15, <https://TKBB.org.tr/veri/karpaylari>. 20 Mayıs 2020.
- URL-16, <https://TKBB.org.tr/banka-bilgileri>. 25 Mayıs 2020.
- URL-17, <https://TKBB.org.tr/veri/karpaylari>. 20 Haziran 2020.
- URL-18, <https://TKBB.org.tr/veri/karpaylari>. 20 Haziran 2022.
- URL-19, <https://www.turkiyefinans.com.tr/>. 17 Mayıs 2022.
- URL-20, <https://www.kuveytturk.com.tr/>. 17 Mayıs 2022.
- URL-21, <https://www.albaraka.com.tr>. 20 Nisan 2021.
- URL-22, <https://www.ziraatkatilim.com.tr>. 25 Nisan 2021.
- URL-23, http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Pesa_Analiz_Bankaciliga_Yeni_Soluk_Savasan_Ozdemir.pdf. 30 Haziran 2021.
- URL-24, <https://emlakkatilim.com.tr/>. 25 Mayıs 2022.
- Yanık, R. ve Sümer, S. (2017). Kamu katılım bankacılığının bankacılık sektörüne beklenen etkileri. *Turkish Studies*, 12(31), 427-448. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12792>
- Yeşilyaprak, M. (2018). Türkiye ve dünya sukuk uygulaması: Türkiye’de sukuk ihracını arttırma yolları, *1st International Insurance, Banking and Finance Symposium; Hacı Bayram Veli Üniversitesi*, 10.
- Yetiz, F. (2016). Bankacılık doğuşu ve Türk bankacılık sistemi. *Niğde Üniversitesi İdari ve İktisadi Bilimler Dergisi*, 9, 2.
- Yılmaz, E. (2014). Yeni bir finansal araç olarak sukuk: Çeşitleri, Türkiye uygulaması ve vergilendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 61, 81-100.
- Zarakolu, A. (1974). *Cumhuriyetin 50. Yılında Memleketimizde Bankacılık*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Songül GÜNER, 2019 yılında Bayburt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü'nde Lisans öğrenimini tamamladıktan sonra 2020 yılında Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda, İktisat Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Orta derecede İngilizce bilmektedir.

